

1986

**MARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT 2023
DEPREMLERİ İLE İLGİLİ ÖN GÖZLEM,
TESPİT VE ÖNERİ RAPORU**

25 MART 2023

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Kaybettiklerimiz, Çalışmalarımız

Yasal Düzenlemeler

İnsan eliyle yaratılan felaketin bazı adımları

Kızılay

OHAL İlanı

ÇOCUKLAR

Mahpus Çocuklar

Diyarbakır Çocuk Hakları Odaklı Kriz Yönetim Ağı

KADINLAR

AYRIMCILIK

YAŞAM HAKKI ve İŞKENCE OLAYLARI

Dur İhtarı, Rasgele Ateş Açma Olayları/Nefret Suçları

İşkence Sonucu Ölüm

İşkence Olaylarından Örnekler

CEZAEVLERİ

YARDIM ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ENGELLEMELER

Yardım çalışmalarına engelleme örnekleri

İLETİŞİM VE HABERLEŞME HAKKI İHLALLERİ

Gazetecilere Baskılar ve Düşünceyi İfade Özgürlüğünün Kısıtlanmasına Örnekler

DEPREMDE YAŞAMINI YİTİRENLER, KİMLİĞİ SAPTANMADAN GÖMÜLENLER

Seçimler ve Yerinden Edilenlerin Oy Kullanma Hakkı

SAĞLIK VE SAĞLIKLI ÇEVREDE YAŞAM HAKKI AÇISINDAN DEPREM BÖLGESİ

SONUÇ ve ÖNERİLER

GİRİŞ

6 Şubat günü merkezi Maraş Pazarcık ve Elbistan olan 7.7 ve 7.6'lık depremler ve artçılarından Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Antep, Hatay, Maraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Urfa başta çok sayıda il, ilçe, köy etkilenmiş, resmi verilere göre (20 Mart itibariyle) **-en az- 50.096** kişi hayatını kaybetmiştir. Ardından 20 Şubat günü merkezi Hatay Samandağ olan 6,4 şiddetindeki depremde de -en az- 6 kişi yaşamını yitirdi. Resmi verilere göre, (14 Mart itibariyle) deprem bölgesinde incelenen 1 milyon 805 bin 842 binadan 653 bin konutun ağır, yıkık ya da orta hasarlı olduğu belirlendi. Henüz somut bir veri olmamakla birlikte depremin hemen ardından yaklaşık 2 milyon 200 bin kişi diğer illere göç etti.

Türkiye'nin toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 10'u, nüfusun yaklaşık yüzde 16,5'i (14 milyon 13 bin 196 kişi) 6-20 Şubat depremlerinden etkilendi.

6 Şubat ve 20 Şubat günlerinde yaşanan depremler bir doğa olayıdır. Sonrasında yaşanan ise siyasi iktidar, yerel yönetimler ve sermayenin elbirliği ile zaman içinde oluşturduğu bir katliamdır. 1999 yılından bu yana bilim insanlarının, mimarların, mühendislerin tüm çağrılarını görmezden gelenler bu katliamın birinci dereceden sorumlusudur. Günlerce yardımın ulaşmadığı kentlerde, köylerde bir biçimde canını kurtarmayı başaranlar ise soğuğa, açlığa ve enkaz altındaki yakınlarının yardım çığlıklarına karşı yalnız bırakılmıştır. Resmî açıklamalar ne olursa olsun yüz binden fazla insanımızın öldüğünü, çok daha fazlasının yaralandığını biliyoruz. Bu kader ya da afet değil çok net bir "yaşam hakkı ihlalidir".

Ancak, siyasi iktidarın ve organlarının yetersizliği/beceriksizliği ya da sorumsuzluğu karşısında tüm dünyanın ve insanlarımızın gösterdiği dayanışmayı görüyoruz.

Devletin ilk birkaç gün hiçbir biçimde ulaşmadığı (ve hatta ulaşmak için gerekli çabayı göstermediği) bölgede depremin birinci gününden itibaren sivil toplum örgütlerinin, platformların ve bireylerin çabaları ön plana çıktı.

12 Mart gününden itibaren bölgede başlayan yağışlar da yeni bir felakete neden oldu. 13 Mart günü Hatay İskenderun'da yağmur nedeniyle çadırları su bastı. Birçok çadır çamur içinde kaldı, eşyalar kullanılamaz hale geldi. 14 Mart günü de Adıyaman Karapınar mahallesindeki çadır kenti su bastı.

Urfa ve Adıyaman'da 15 Mart günü yoğun yağışın neden olduğu sel sonucunda -en az- 19 kişi yaşamını yitirdi. Depremde olduğu gibi yağışların ve selin neden olacağı sorunların 2021 yılında hazırlanan "İl Afet Risk Azaltma Planı"nda (IRAP) dile getirildiği ortaya çıktı ¹.

- Süleyman Soylu, sel felaketinin ardından gittiği Urfa'da yurttaşlar tarafından protesto edildi. Soylu, bir yurttaşa "Bağırma" diye seslendi. Soylu, "Milletimizin hasarlarını tespit edip onları tazmin ederek milletimize mahcup olmadan çalışmalarımıza devam edeceğiz" dedi.
- Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişçi can kaybının 17'ye yükseldiği Urfa ve Adıyaman'daki seli değerlendirdi. Kirişçi, "Kuraklık riski vardı. Bir taraftan 15 canımızı aldı ama diğer taraftan toprak suya kavuştu" dedi.

Kaybettiklerimiz, Çalışmalarımız

Depremde yıkılan binalarda İskenderun'da **Şeyhmus Günay, Mehmet Karlıdağ, Rafi Sümbültepe, İzzettin Özgüç**, Adıyaman'da üyelerimizden **Sinan Serkan Arslan, Medine Taştan** ve oğlu **Ali Adar Taştan**, Diyarbakır'da **Melike Alp** ve oğlu **Baver Alp**, Antep'te **Hüseyin İnan**, eşi **Melek İnan** ve annesi **Cennet İnan**, Hatay'da eski MYK üyesi **Hatice Can**, eşi Onur Kurulu üyesi **Mithat Can**, Maraş'ta **Ali Kaya, Mehmet Ok, Salman Savranlı** yaşamını yitirdi.

Deprem günü İHD MYK çevrimiçi toplanarak hızla gerekli kararları aldı ve harekete geçti.

Depremde, Adıyaman ve İskenderun şubelerinin bulunduğu binalar yıkıldı. Hatay, Malatya, Urfa, Maraş şubelerinin binaları ağır, Antep ve Diyarbakır şubeleri hafif hasar aldı.

¹ <https://www.birgun.net/haber/sel-felaketi-de-goz-gore-gore-geldi-yasanacaklar-madde-madde-yazilmis-425004>

Depremi hemen ardından İHD merkez ve şubelerinden yöneticiler, üyeler ve gönüllüler deprem bölgesine giderek çalışmalarına katıldı ve yerinde gözlemler yaptı. İHD heyetlerinin gözlem ve çalışmaları şöyle özetlenebilir:

İHD Eş Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan, Genel Sekreter Hüseyin Küçükbalaban ve MYK üyeleri Osman İşçi, Adnan Vural, depremin 6. günü (11 Şubat) Hatay'da incelemelerde bulunmuş, yaşamını yitiren üyelerimiz Hatice Can ve Mithat Can'ın cenazesine katılmışlardır.

MYK üyesi Mehmet Zeki Tangüner, Batman Şubesi üyesi Mehmet Akif Akın, 12 Şubat ve izleyen günlerde Adıyaman ve çevresinde;

İHD Akdeniz Bölge Temsilcisi Bedri Kuran, İHD Onur Kurulu üyesi ve TİHV Bölge Koordinatörü Yasemin Dora Şeker, İHD MYK üyesi İlhan Kılıç, İHD Mersin Şube Eş başkanları Hakkı Demir ve Zeynep Benli, İHD Hatay Şube Başkanı Mürsel Tonguç Salmanoğlu, İHD Hatay Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Salman Altınöz, İHD MYK üyesi Servet Üstünakbaba, 8 Şubat gününden itibaren Hatay'da ve ilçelerinde;

İHD Eş Genel Başkanı Öztürk Türkdoğan, İHD Diyarbakır Şube Başkanı Avukat Abdullah Zeytin, İHD Doğu ve Güneydoğu Bölge Temsilcisi Mehmet Tahir Saçaklıdır ve İHD MYK üyesi Avukat Ercan Yılmaz ise Malatya, Adıyaman ve ilçelerinde arama kurtarma çalışmalarını izlediler ve gözlemlerini rapor haline getirdiler. Heyet, akabinde Batman'da İHD şube ve deprem koordinasyon merkezini ziyaret etmiştir.

İHD MYK üyesi Hamdi Bayhan, Şanlıurfa Şube yöneticisi Avukat Ahmet Ceylan, İğdır Temsilcilik yöneticisi Şaziye Önder, Maraş ve ilçelerinde incelemelerde bulunmuşlardır.

İHD Eş Genel Başkanı Eren Keskin, Genel Sekreter Hüseyin Küçükbalaban ve İHD Doğu ve Güneydoğu Bölge Temsilcisi Tahir Saçaklıdır 24-25-26 Şubat tarihlerinde Diyarbakır ve Urfa Şubelerimizi ziyaret edip depremle ilgili gözlem ve inceleme yaptılar.

Depremi yaşadığı ilerde bulunan şubelerimiz kendilerinin hazırladıkları gözlem ve tespit raporlarını ön raporumuz ekinde ayrıca yayınlamaktayız.

Yasal Düzenlemeler

2009 yılında 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)" kuruldu. Bu yasa ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı "Sivil Savunma Genel Müdürlüğü", Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı "Afet İşleri Genel Müdürlüğü" ve Başbakanlık'a bağlı "Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü" kaldırıldı. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD İçişleri Bakanlığı'na bağlandı.

2011 yılında "Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023" Resmî Gazete'de yayınlandı ², 2014 yılında ise "Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)" hazırlandı.

"Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği" 2022 yılı Şubat ayında Resmî Gazete'de yayınlandı.

İnsan eliyle yaratılan felaketin bazı adımları

Deprem olacağını bilim insanlarının her zaman hatırlattığı Türkiye'de, özellikle de aktif fay hatları bölgelerinde gerek iktidarlar gerekse yerel yönetimler, rant kaygısıyla bu gerçeği sürekli göz ardı ettiler: Yumuşak zeminli tarım arazileri, dere yatakları yerleşim bölgesi olarak seçildi, kent planlamaları ya rant hesabıyla yapıldı ya da hiç planlama yapılmadı, inşaatlar denetlenmedi, imar aflarıyla çürük binalar "yasallaştırıldı". Spor salonu için binanın kolonlarını kesenler hakkında bir müteahhidin suç duyurusunda Cumhuriyet Savcılığı'nın takipsizlik kararı verdiğini gördük.

Rant kaygısı ve bilimsellikten uzak zihniyet depremden sonra da kendisini gösterdi. TOKİ Başkanı Ömer Bulut, deprem bölgelerinde yeni konut alanlarının fay hattına 50-100 metre uzaklıkta olmasının teknik açıdan yeterli olmasına rağmen, fay hattından en az 500 metre uzağa yapılacağını söyledi.

² https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2403/files/udsep_1402013_kitap.pdf

Sonuçta, bilim insanlarının tüm çağrılarına, “depreme hazırlanıyoruz” konuşmalarına, göstermelik tatbikatlara karşın devletin hiçbir kurumu hazırlık yapmadı.

Depremi “felakete” çeviren yoldaki bazı adımları örneklemek gerekirse;

1) Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan depremden tam bir yıl önce (4 Şubat 2022), İskenderun’un 6 mahallesindeki bazı bölgeleri “riskli alan” ilan eden kararı iptal etti.

5 Şubat 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Erdoğan imzalı karar şöyle:

*“Hatay ili İskenderun ilçesi Meydan, Cumhuriyet, Modernevler, Numune, Pınarbaşı ve Esentepe mahallelerinde bulunan bazı alanların riskli alan ilan edilmesi hakkındaki 16/09/2013 tarihli ve 2013/5382 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının yürürlükten kaldırılmasına, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanununun 2. maddesi gereğince karar verilmiştir.”*³

2) AFAD’ın depremle ilgili donanım ve cihaz eksikliklerini gidermek için 2022 yılında çıktığı 5 ihalenin çeşitli gerekçelerle iptal edildiği ortaya çıktı. İptal edilen ihalelerde sismometre, sismik sayısallaştırıcı, deprem gözlem istasyonu alınması planlanıyordu.⁴

3) AFAD raporuna göre; kurumun 2022 yılının ilk 6 ayında afete müdahale çalışmaları için yaptığı harcama, bir önceki yıla göre yüzde 93,96 oranında azaldı. AFAD, Van depreminin ardından kurum aleyhine açılan ve kaybettiği davalar nedeniyle hak sahiplerine 14,4 milyon lira tazminat ödemek zorunda kaldı. Raporda, tazminat ödemesi yapılacak bin 500 dava daha olduğu ve mahkeme süreci devam eden bin 100 dava dosyası bulunduğu belirtildi.⁵

4) Antakya’da 78 kişinin hayatını kaybettiği Farklı Yaşam Rende sitesinde çöken binaların alt katlarındaki kolonların kesilmesi nedeniyle binanın müteahhidi tarafından yapılan suç duyurusuna takipsizlik verildiği ortaya çıktı.

5) Hatay Havalimanı için proje aşamasında Hava Kuvvetleri, bilirkişi ve mahkemenin “yapılamaz” dediği ortaya çıktı. Depremlerde pisti kırılan Hatay Havalimanı’nın bilirkişi raporlarına, mahkeme kararlarına ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı’nın karşı görüşüne rağmen yapıldığı ortaya çıktı. İlk açılan davada deprem riskine dikkat çekilirken ikinci davada bu risk dile getirilmedi. Proje, tüm itirazlara rağmen iktidarın ısrarıyla yapıldı. Deprem ve öncesinde havalimanını iki kez su basmıştı.⁶

Deprem zararlarını gidermek için ayrılan 1 milyon 628 bin 337 dolar Toplu Konut İdaresi’ne (TOKİ) devredilirken kayboldu.

Hazine ve Maliye Bakanlığı 18 yıl sonra kaybolduğu fark edilen bugünün kuru ile yaklaşık 31 milyon TL için komisyon kurdu.

17 Ağustos 1999 Marmara depreminin ardından Karayolları Genel Müdürlüğü 2001 yılında “Marmara Deprem Bölgesi Yolları Projesi” için adımlar attı. 2003 yılında projenin uygulanması için Başbakanlık yetkiyi aldı.

Deprem Bölgesi Yolları Projesi’nin uygulayıcısı 2003’ten itibaren Başbakanlık Proje Uygulama Birimi (PUB) oldu. PUB 2007 yılında bir gecede tasfiye edildi. Tasfiye edilen PUB aynı yıl Toplu Konut İdaresi’ne (TOKİ) devredildi. Ancak Karayolları Genel Müdürlüğü projeyi PUB’a devrederken proje için kullanılan krediye ait bilgi ve belgeleri Hazine Müsteşarlığı’na iletmedi.

Sayıştay raporunda “Deprem Zararını Giderme ve Yeniden Yapılandırma Projesi”ne ait 1 milyon 628 bin 337 doların ne olduğunu Hazine ve Maliye Bakanlığı’na sordu. Bakanlık 18 yıl sonra fark edilen bu kayıp için komisyon kurulması, gerekli incelemelerin yapılması gerektiğini belirtti.

Hazine ve Maliye Bakanlığı 18 yıl sonra devir esnasında kaybolan bugünün dolar kuru

³ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220205-7.pdf>

⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/afadin-2022de-5-deprem-cihaz-ihalesi-iptal-edilmis-haber-1603903>

⁵ <https://bit.ly/3Z7HOWA>

⁶ <https://bit.ly/3luYT0>

ile yaklaşık 31 milyon lirayı bulamadığını Sayıştay'a bildirdi. Sayıştay, bakanlığa mevzuatta değişiklik yaparak kayıp parayı hesaplardan çıkarması konusunda uyardı. Sayıştay konu ile ilgili raporunda "İnceleme sonucunda teyit imkânı kalmadığı tespit edilen kullanımlar için mevzuatta düzenleme yapılarak muhasebe kayıtlarından çıkartılması gerekmektedir" denildi. ⁷

6) Maraş'ın depreme hazır olmadığı yönündeki AFAD raporu basına yansıdı. Benzer bir raporun Hatay Üniversitesi Öğretim Üyesi Ali Utku Şahin tarafından 2020 yılında Hatay için de hazırlandığı belirlendi. Her iki raporda da, kentlerin depreme hazır olmadığı, vatandaşların deprem tehlikesinden habersiz olduğu anlatılıyor. ⁸

AFAD'ın 2022 yılında hazırladığı deprem senaryolarında, depremlerde en çok yıkımın yaşandığı Hatay ve Adıyaman'a ilişkin uyarıları olduğu ortaya çıktı. Deprem senaryosunda, Adıyaman için Mart 2023 işaret edilirken Hatay için "riskin gün geçtikçe arttığı" kaydedildi. Sonuçta kendi hazırladığı senaryoyu dikkate almadığı ortaya çıkan AFAD'ın raporunda depremin afete dönüşme nedenleri arasında "kentsel dönüşümdeki yavaşlık, yurttaşların giriş, kolon gibi sistemlerde izin almadan yaptığı değişiklikler, karar vericilerin yeni yerleşime açılacak alanlarda imar planlaması esnasında imara esas etüt sonuçlarının değerlendirilmeden imara açmaları" gösterildi.

Bu arada AFAD, 9-10-11 Ekim 2019 tarihlerinde Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında, Maraş merkezli gerçek zamanlı ulusal deprem tatbikatı gerçekleştirmişti.

Bu arada Düzce'nin Gölyaka ilçesinde 23 Kasım 2022 tarihinde yaşanan 5.9 şiddetindeki depremden sonra AFAD tarafından hazırlanan etki analizi raporunda, kurumun sorunları dile getirildi. Raporunda öne çıkan başlıklar şöyle:

- Depremden sonra AFAD Başkanlığımız tarafından afet bölgesine gidecek öncelikli iller "Ek Afet Müdahale Gruplarına" göre belli olmasına rağmen, görevlendirmeler buna uygun yapılmamıştır.
- İlde görevli personelin takip ve koordinesini sağlayacak birim olmadığından bazı görevlerde mükerrerlik ortaya çıkmış, bazılarında sorumlu belirlenememiştir.
- Gerek AFAD gönüllülerinin gerekse personelin kontrolünün sağlanması için koordinasyon birimi oluşturulmamıştır.
- Çadırlara kabulde herhangi bir standart olmadığından, kalanların listesi ancak birkaç gün sonra hazırlanabilmiştir.
- Çadır dağıtımında teslim muhtarlar yapıldığından bireysel takip sağlanamamıştır.
- Çadırlarda kalan kişi sayısı net olmadığı için fazla yemek çıkarılmış veya yemek yetmediği durumlar yaşanmıştır.
- Koordinasyon kurulu toplantılarının valilik binasında yapılması, İl AFAD Merkezi'nin etkinliğini azaltmış, kurumlar sadece bir temsilci ile AFAD merkezinden ihbarların alınması ve veri girişi işlemlerini takip etmişlerdir.
- İl AFAD Merkezi'nin toplanma alanının yanlış seçildiği düşünülmektedir.
- Afet gruplarının hazırlıksız olması AFAD Merkezi'nin yerinin yanlış seçilmesi, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun yetersiz kalması sağlıklı bir yönetim sürecinin önüne geçmiştir.
- Afet nakliye grubu yöneticisi ve personeli iki gün sonra Düzce iline ulaşabilmiştir.
- Sahadan alınan bilgilere göre yöneticilerin doğru şekilde bilgilendirilmesi ve afet öncesinde planlandığı şekilde müdahalenin gerçekleştirilmesi gerekirken, afet yönetim sürecinde yöneticiler anlık çözümler üretmek ve sonuçları kestirilemeyen durumlarla karşı karşıya kalmıştır.
- Yerel birimler hangi alanların öncelikli olduğu, hangi bölgelerden başlanması gerektiği konusunda ekiplere rehberlik edememiş, onları yönlendirememiştir.

⁷ <https://bit.ly/407pHSc>

⁸ <https://bit.ly/3z3EAc5>

7) 21 yılda 11 imar affi çıkarıldı. AKP iktidarının 2018'de çıkardığı son affa, 6 milyon konut ve yapı kayıt belgesi aldı. Depremden etkilenen 10 kentte ise 294 bin 165 binanın imar affi kapsamında yasal koruma altına alındığı ortaya çıktı.

Tutuklanan Müteahhitler: Depremde yüzbinlerce binanın yıkılması beraberinde “usulsüzlük”, “denetimsizlik”, tartışmalarını da getirdi. Cumhuriyet Savcılıkları tarafından yıkılan binalara ilişkin açılan soruşturmalarda 20 Mart itibariyle 104 müteahhit, 161 yapı sorumlusu, 15 yapı sahibi ve binada değişiklik yapan 18 kişi tutuklandı.

- 61 hukukçu, depremlerdeki can kayıplarında sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan ve İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un da aralarında bulunduğu bakanlar, valiler, belediye başkanları ve müteahhitler hakkında 21 Şubat günü suç duyurusunda bulundu.⁹
- Tam Bağımsız Avukatlar Grubu üyesi avukatlar, depremlerden etkilenen 10 ilde yıkılan binalar nedeniyle iller ve 41 ilçenin eski ve yeni 134 belediye başkanı hakkında suç duyurusunda bulundu.¹⁰
- Adalet İçin Hukukçular, Avukat Dayanışması, Avukat Hareketi, Avukatlar Sendikası, Çağdaş Avukatlar Grubu, Çağdaş Hukukçular Derneği İstanbul Şubesi, Demokrasi İçin Hukukçular, Katılımcı Avukatlar, Kartal Hukukçular Derneği, Özgürlükçü Demokrat Avukatlar, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği İstanbul Şubesi, Sosyal Hukuk üyesi hukukçular depremlerin felakete dönüşmesinde sorumluluğu bulunanlar hakkında önceki günlerde suç duyurusunda bulundu.

Halkçı Hukukçular grubunun Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İletişim Başkanı Fahrettin Altun, bakanlar, valiler, belediye başkanları, GSM operatörleri, müteahhitler, yapı denetim büroları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na yaptığı suç duyurusunda takipsizlik kararı verildi.

Depremlerde Sorumluluğu Olanlar “Nasıl Kurtuldu”!

17 Ağustos 1999, Düzce: Düzce'de 20 kişinin öldüğü Işık Apartmanı'nın müteahhidi **Hamza Cebeci** ve ortağı **Fahri Çakır**, “birden fazla kişinin ölümüne neden olduğu” gerekçesiyle yargılandılar. Hamza Cebeci, davadan ceza aldı. Kısa bir süre tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılan Cebeci, 2004 yılında AKP'den Üsküdar Belediyesi Meclis üyeliğine seçildi, ardından Büyükşehir Belediyesi İmar Komisyonu üyesi oldu. Cebeci, 2015 yılında Darülaceze Başkanlığı'na, 2020 yılında Cumhurbaşkanı danışmanlığına atandı. Halen Darülaceze Başkanı... Fahri Çakır dava sürerken 3 Kasım 2002 seçimlerinde AKP Düzce milletvekili seçilerek “Dokunulmazlık zırhına” kavuştu...¹¹

17 Ağustos 1999, Kocaeli Gölcük depreminde yıkılan binalar nedeniyle açılan 2 bin 100 davanın bin 800'ü yasal boşluklar nedeniyle düştü. 300 davanın 110'u ceza ile sonuçlandı. Bu cezaların çoğu ertelendi. Geriye kalan davalar ise 16 Şubat 2007'de olayın üstünden yedi buçuk yıl geçtikten sonra zaman aşımına uğrayarak düştü. Bu davalarda, 98 kişinin öldüğü Yalova Ceylan Kent Sitesi yargılamasında 2 sanığa; 316 kişinin öldüğü Yalova Yüksel Sitesi yargılamasında 5 sanığa; 58 kişinin öldüğü Kocaeli Ubay Apartmanı yargılamasında 1 kişiye verilen cezalar ertelendi. 170 kamu görevlisine de “görevi ihmal” suçlamasıyla dava açıldı. Bazı kamu görevlileri görevden uzaklaştırıldı, bazı davalar da zaman aşımı nedeniyle düştü.

Bu davalarda ceza alan tek müteahhit Veli Göçer... 18 yıl 9 ay hapis cezası alan Göçer, cezaevinde 7 buçuk yıl kaldı. 2011'de tahliye olan Göçer, 2018'de yeni bir müteahhitlik firması kurdu. Eski adı “Veli Göçer Arsa Ofisi Kolektif Şirketi Veli Göçer-Can Göçer Ortaklığı” olan şirket, sekiz ay önce “Veli Göçer Arsa Ofisi Veli Göçer Alemdar Coşkun Kolektif Şirketi” adını aldı. Veli Göçer'in oğlu Can Göçer ve ortağı Zafer Coşkun yakalanamadığı için haklarındaki dava zaman aşımından düştü.

⁹ <https://bit.ly/40c8JIB>

¹⁰ <https://www.gazeteduvar.com.tr/avukatlardan-134-belediye-baskani-hakkinda-suc-duyurusu-haber-1605057>

¹¹ <https://bit.ly/3K7jxfp>

23 Ekim 2011, Van-Erciş; 9 Kasım 2011 Van-Edremit: 24 kişinin öldüğü Bayram Otelinin sahibi Tevfik Bayram'a "Bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne sebebiyet vermek" gerekçesiyle 11 yıl 1 ay 10 gün hapis cezası verildi. Yargıtay'ın bozması üzerine bu kez 15 yıl 6 ay 20 gün hapis cezası aldı. 4 yıl cezaevinde kalan Bayram, 2016'da çıkartılan bir KHK ile tahliye edildi. Aynı davada kamu görevlilerinin soruşturulmasına izin verilmedi. Ev sahiplerinin açtığı davalarda, Van Büyükşehir Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, AFAD, sonuçlanan 100 dosya için 5 milyon lira tazminata mahkûm edildi.

Ruhsatta 4 kat görülmesine rağmen 6 kat olarak inşa edilen ve ikinci depremde yıkılan Aslan Otelinin ortakları Ahmet ve Mahmut Arslan, 11 yıl 1 ay 10'ar gün hapis cezası aldı. 39 kişinin öldüğü Sevgi Apartmanı davasında ise müteahhit Salih Ölmez, inşaat mühendisi Murat Kazancı beraat etti.

Erciş'te 45 kişinin öldüğü 7 katlı Dağ Apartmanı davasında ise müteahhitler İrfan Dağ, Celal Yıldız, inşaat mühendisi Murat Kazancı'ya 10'ar yıl hapis cezası verildi. 8 yıl 4 aya indirilen ceza, günlüğü 20 TL'den para cezasına çevrildi. Böylece sanıklara toplamda 60 bin 800 TL adli para cezası verildi.

20 kişinin öldüğü Safa apartmanının sahibi Nezir Baş, 6 yıl 3 ay hapse mahkûm edildi. Ceza, sanığın kişiliği, taksire dayanan kusuru, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık, sosyal ve ekonomik durumu gözetilerek 227 bin 500 lira adli para cezasına dönüştürüldü.

30 Ekim 2020, İzmir: Bayraklı'da Yağcıoğlu Apartmanı yargılamasında müteahhit Şerafettin Açar, fenni mesul Orhan Ayber'e "bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olmak" suçundan 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi. Yine Bayraklı'da 15 kişinin öldüğü Doğanlar Apartmanı davasında, müteahhit Çetin Doğan'a 18 yıl, statik-betonarme proje müellifi Mehmet Sedat Boyacı'ya 12 yıl, sürveyan Gündüz Uysal'a 4 yıl 5 ay 10 gün hapis cezası verdi.

11 kişinin öldüğü Yılmaz Erbek Apartmanı yargılaması sonucunda müteahhit Mustafa Yılmaz 15 yıl, inşaat mühendisi Ali Özsoy 10 yıl, yapı denetim şirketi yetkilileri Binay Bükey, Eşref Pervis Toğulga, fenni mesul Nurettin Bozdoğan 7 yıl 6'şar ay hapis cezası aldı. 6 kişi beraat etti.

36 kişinin öldüğü Rıza Bey Apartmanı davası ise kamu görevlilerinin yargılandığı az sayıda davadan... 4'ü tutuklu 15 kişinin yargılandığı davada eski Bornova Belediyesi İmar Müdürü ve Bayraklı Belediyesi Fen İşleri Müdür Vekili de yargılananlar arasında...

Bayraklı'da Barış Sitesi'nin B, C ve D bloklarının alt katlarının çökmesi sonucu 11 kişi öldü. Binanın müteahhidi, fenni mesulü ve diğer şüpheliler hakkında soruşturma başlatıldı, ancak failerin belirlenememesi ya da şüphelinin hayatta olmaması gibi nedenlerle dava açılmadı. Belediye çalışanları hakkında açılan dava ise sürüyor. Tutuklu sanık bulunmuyor.¹²

Jeoloji Mühendisleri Odası Raporu: JMO'nun "Fay Üzerinde Yaşayan Kentlerimiz Maraş Raporu", 2 Mart 2021 tarihinde açıklanmıştı. Cumhurbaşkanı ve ilgili tüm kurum ve kişilere gönderilen raporda, Maraş ve çevresinde geçmişte çok sayıda deprem yaşandığına dikkat çekildi. Yakın gelecekte deprem olasılığının çok yüksek olduğu ifade edilen raporda, "Maraş'ın önemli bir kısmı alüvyon, bir kısmı da biraz daha yaşlı ama yine zayıf zemin birimleri üzerinde yer alan bir bölgede yerleştiği için depremlerde zeminden kaynaklanan olumsuzluklar yaşamış ve gelecekte de yaşayacak olan bir ilimizdir. Zayıf zeminler yukarıda da değinildiği gibi zayıf mühendislik özellikleri nedeniyle depremden kaynaklanan sarsıntıyı binalara iletirken olduğundan daha fazla büyütmede, bu da deprem dalgalarını sönümlendiren zeminlere oranla hasarın çok daha fazla olmasına neden olmaktadır" dendi.

Raporun sonuç kısmında şu konular dile getirildi:

"Depremden yüzey faylanması sonucu zarar görecekteki yapılar için alınabilecek en temel tedbir diri fayların yerlerinin hassas bir biçimde belirlenmesi, bu faylar üzerindeki alanların zaman içerisinde boşaltılarak yapı ve nüfus yoğunluğunun azaltılması, gelecekte bu alanlar için yapı sınırlaması

¹² <https://bit.ly/3FIDXsx>

getirilmesi ve imar planlarının zemin koşulları ve yüzey faylanması tehlikesine uygun olarak yapılmasıdır.

Maraş'ın gelecekteki bir olası depremi en az zararla atlatabilmesi için:

- Maraş ili özelinde bazı faylar üzerinde paleosismoloji çalışması yapıldığı bilinmekle birlikte, kent genelinde paleosismoloji yapılmayan ya da farklı araştırmacıların farklı sonuçlara ulaştığı fay hatları/zonları üzerinde gerekli araştırmaların yapılarak fayların geçtiği yerlerin ve deprem karakteristiklerinin tam olarak belirlenmesi,
- Maraş kent merkezinde mikro bölgeleme çalışmasının yapılmış olduğu bilinmekle birlikte, diğer ilçe yerleşimleri başta olmak üzere kent bütünündeki yerleşim yerlerinin tamamında mikro bölgeleme çalışmalarının yapılması,
- Diri fayların yerinin ve özelliklerinin, farklı disiplinlerden veri girişi ile jeoloji mühendisliği araştırmaları temelinde yapılacak paleosismolojik araştırmalarla net olarak belirlenmesi,
- Yukarıdaki çalışma sonuçlarından elde edilecek bilgiler ve diğer disiplinlerden (inşaat, mimarlık, şehir plancıları vd.) edinilecek bilgiler ile diğer afet olasılıkları ışığında Deprem Master Planı'nın hazırlanması,
- Deprem master planı dikkate alınarak kentin gelişim ve yerleşim stratejilerinin belirlenmesi gerekmekte olup bu çerçevede aktif fay hatlarının çevre düzeni haritalarına işlenmesi ve aktif fay zonlarının sakinim bandı içinde kalan alanların 1. Derece doğal eşik değerler arasına alınması,
- Nazım ve uygulama imar planlarının çevre düzeni planlarında yapılan bu değişikliklerden sonra gözden geçirilerek, aktif fay hatlarının sakinim batlarının imar planlarına işlenerek yenilenmesi, gerektiği düşünülmektedir.”¹³

TMMOB Mimarlar Odası Raporu: TMMOB Mimarlar Odası'nın 23 Şubat günü açıkladığı “6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu”nda, 14 milyon kişiyi etkileyen deprem nedeniyle Adıyaman, Hatay, Maraş ve Malatya'da sosyal yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin tümüyle durduğu ifade edildi.

Raporda, yıkımların nedenleri şöyle sıralandı:

- Afet verileri dikkate alınmaksızın yapılan imar planları ve plan tadilatları,
- İmar affı yoluyla kaçak yapılaşmanın teşvik edilmesi, imar kurallarına aykırı proje ve uygulamalar, kaçak yapılar
- Tarım arazilerinin ve taşıma kapasitesi düşük zeminlerin yapılaşmaya açılması,
- Nitelikli mimarlık, mühendislik ve planlama hizmetlerinin yapı üretim ve denetim sürecinden dışlanması,
- Mesleki uzmanlık alanlarında teknik eleman yetersizliği ve denetim eksikliği,
- Yüksek katlı yapılarla yapı yükünün artırılarak zemin-yapı ilişkisinin bozulması,
- Zemin sıvılaşması,
- Sismik yükleri dikkate almayan mimari ve taşıyıcı sistem tasarımlarının yapılması,
- Düşük beton kalitesi,
- Gereken önlemler alınmadan asmolen ve kirişsiz döşemelerin kullanılması,

¹³ https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/2ee63a7a4ec1d37_ek.pdf

- Yapıların giriş-zemin katlarında yer alan ticari fonksiyonlar (market, galeri, ofis vb işlevler) nedeniyle yapılan tadilatlar, geniş açıklıklar, asma katlar ve farklı kat yükseklikleri nedeniyle yumuşak kat ve kısa kolon etkisinin oluşması,
- Bitişik yapı düzeninde gerekli düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle çekiçleme etkisinin ortaya çıkması.”¹⁴

Dünya Bankası Raporu: Dünya Bankası'nın 27 Şubat günü yayımladığı hızlı hasar değerlendirme raporunda, iki büyük deprem 34,2 milyar dolarlık fiziksel hasara yol açtı. Raporda, bu rakamın Türkiye'nin 2021 yılı gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYH) yüzde 4'üne denk geldiği belirtilerek iyileştirme ve yeniden inşa faaliyetlerinin bunun iki katına ulaşabileceği ifade edildi.

Bu arada Denge ve Denetleme Ağı, Maraş merkezli depremlerin ardından “Depremlere Karşı Kırılganlıkta Denge ve Denetleme Sisteminin Etkisi: Türkiye, Şili ve Japonya örnekleri” başlıklı bir rapor yayınladı. Rapora göre, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan İstanbul'un risk haritasıyla Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın 1999 depremlerinden hemen sonra yayınladığı risk haritası arasında yüzde 73 oranında uyumsuzluk bulunduğu ortaya çıktı.¹⁵

Kızılay

Kurtarma çalışmaları sırasında Kızılay'ın aralarında AHBAP'ın da olduğu yardım organizasyonlarına çadır “satması” kamuoyunda büyük tepkiye neden oldu. Kızılay Başkanı Kerem Kınık¹⁶, tepkiler üzerine “çadırları satmanın normal olduğunu” savundu. Benzer bir biçimde Kızılay'ın yardım için gönderilen giysileri de yurtdışında bir şirkete sattığı haberleri yayımlandı¹⁷.

“Şirketleşen” Kızılay, ayrıca Türkiye'nin en büyük konteyner fabrikasının da sahibi. Malatya'daki fabrikanın (üç vardiya çalışıldığında) günde 200 konteyner üretebilecek kapasitede olmasına karşın çalışmadığı haberleri yayımlandı. Fabrikada, deprem bölgesinde çok gereksinim duyulan prefabrik tuvalet ve duş da üretebileceği öğrenildi.¹⁸

Kızılay'ın “yardım organizasyonu” kimliğini bir kenara bırakıp “şirketleşmesi¹⁹” yurtdışında da tepkilere neden oldu. Örneğin, 188 ülkeden Kızılağaç ve Kızılay derneklerinin koordinasyonunu sağlamakla görevli Uluslararası Kızılağaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'nun Türk Kızılay'ının statüsünü değiştirmeye hazırlandığı haberleri basına yansıdı.

Bu arada “Kızılay'ın amaç dışı faaliyetlerinin araştırılması” önergesi 16 Mart günü TBMM Genel Kurulu'nda AKP ve MHP'nin oylarıyla reddedildi. Türkiye Barolar Birliği de, Kızılay yetkilileri hakkında “güveni kötüye kullanma” gerekçesiyle Ankara Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulundu.

OHAL İlanı

Depremi ardından Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Antep, Hatay, Maraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Urfa'da üç ay süreyle Olağanüstü Hal ilan edilmesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi 8 Şubat günü TBMM Genel Kurulu'nda AKP ve MHP oylarıyla kabul edildi. OHAL'in yanı sıra hükümet 10 il için “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” de ilan etti.

Meclis görüşmeleri başlamadan kısa bir süre önce deprem bölgesinde açıklama yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Bu süreci istismar eden, ticarete yolsuzluklara giden tüm tefecilere, fitne gruplarına karşı OHAL ile müdahale etme imkanını devlete vermiş olacaktır. Bununla birlikte bazı yerlerde maalesef marketlere, AVM'lere yağmalama çalışmaları oluyor. Bu yağmalama gayretlerine de devlet OHAL ile müdahale etme imkanını da yakalayacaktır” dedi.

¹⁴ http://www.mo.org.tr/_docs/MO06022023DEPREMTESPIT.pdf

¹⁵ https://birikimdergisi.com/guncel/11258/afet-yasasi-insaat-sektoru-ve-depreme-hazirlik#_ftn2

¹⁶ <https://www.birgun.net/haber/attigi-her-adim-saibelerle-dolu-423362>

¹⁷ Haber ve tutanak: <https://www.birgun.net/haber/kizilay-18-subat-ta-2-tir-dolusu-giysi-satmis-polis-tutanagi-ortaya-cikti-423285>

<https://www.birgun.net/haber/depremedeye-giden-fazla-giysi-yemenli-sirkete-satilmis-422992>

¹⁸ <https://bit.ly/42z79Mn>

¹⁹ <https://www.birgun.net/haber/cadir-fabrikasi-akp-liye-kiralandi-424703>

OHAL kararına ilişkin bilgilendirme yapan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay da, “OHAL uygulamasında amaç; yaraların en hızlı şekilde sarılmasıdır. Tek hedef, afet yönetimi sürecinde en çabuk ve en etkili şekilde, her anlamda insanımızın yardımına koşabilmektir. Yaraları en hızlı şekilde sarmak ve şehirlerimizi yeniden ihya etmek için Olağanüstü Hal durumunun hayati bir karardır” dedi.

Oktay OHAL ilanını şöyle savundu:

“Acil ve hayati ihtiyaç malzemelerinin karşılanması, afet bölgesinde yıkılma riski olan binaların bulunduğu alanlara girişin sınırlandırılması, tehlike arz eden binaların yıkılması ve zaruri ihtiyaçların dağıtımının düzenlenmesi gibi zorunlu işler olağanüstü hâl yönetimi ile kolaylıkla ve hızlıca sağlanabilecektir. Mülki idare amirleri, tedavi, kurtarma, yedirme, giydirme ve barındırma gibi işlerle bu gibi işlerin gerektirdiği acil satın almaları ve kiralamayı doğrudan yapabilecektir”

TBMM görüşmelerinde muhalefet partileri, “Afet Bölgesi (7269 Sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun²⁰”)” ilanının yeterli olduğunu, OHAL’in temel haklar açısından gereksiz ve ölçsüz olduğunu savundular.

Deprem bölgesinde şartlı olarak “işten çıkarma yasağı” ve “kısa çalışma ödeneği” verilmesine ilişkin kararname 22 Şubat günü Resmî Gazete’de yayımlandı. Kararnameye göre depremden etkilenen ve OHAL kapsamında bulunan kentlerdeki işverenler, iş yerlerinin ağır ya da orta hasarlı olduğunu belgelemeleri durumunda, uygunluk tespiti beklenmeksizin kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilecek.

Ancak OHAL nedeniyle deprem bölgesinde toplu sözleşme ve grev hakkı askıya alındı. ²¹

Bu arada, depremlerin sonuçlarının araştırılması için Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasına ilişkin önerge TBMM Genel Kurulu’nda oy birliği ile kabul edildi. Kurul 21 üyeden oluşacak ve 3 ay süreyle toplanacak.

OHAL kararına karşı İHD, FİDH ve Euromed Rights ortak açıklama yapmışlardır. Örgütlerimiz Türkiye’deki yetkilileri olağanüstü hâli kaldırmaya, afetlere müdahale için özel olarak tasarlanmış mevcut mevzuat kapsamında verilen yetkilere başvurmaya ve bu bağlamda alınan her türlü tedbirin mevcut krize müdahale etmek için kesin surette gerekli ve ölçülü olmasını ve Türkiye’nin uluslararası insan hakları yükümlülüklerine tam olarak uymasını sağlamaya çağırılmaktadır.²²

Uzaktan Eğitim ve Yurtların Depremzedelere Tahsis

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 11 Şubat günü Diyarbakır’da düzenlediği basın toplantısında depremler nedeniyle üniversitelerde uzaktan eğitime geçileceğini açıkladı. Erdoğan, “Üniversitemizin tamamının KYK’ye ait yurtlarını, bu işler için (depremzedelerin barınması) kullanacağız, yaza kadar üniversiteleri tatil ediyoruz, uzaktan devam edecekler” dedi.

YÖK de 17 Şubat günü bu yönde karar aldı.

Kamuya ve özel sektöre ait bir çok yerleşim alanının bu amaçla kullanılabilir olmasına karşın üniversitelerin “kapatılması” kamuoyunda tepkilere neden oldu.

Eğitim Sen Genel Başkanı Nejla Kurul, YÖK’ün sağ, otoriter, popülist anlayışa uygun biçimde yüz yüze eğitimi ortadan kaldıran bir karar verdiğini söyledi. Kararın deprem felaketi için alınmasına rağmen en çok depremden etkilenen öğrencileri mağdur ettiğini ve eğitim hakkından yoksun bıraktığını kaydeden Kurul, depremden etkilenen illerde internet, enerji ve barınma sorununun yaşanacağını söyledi.

Depremzedeler için açık ya da kapalı kamu sosyal tesisleri, oteller, tatil köyleri, askeri tesisler düşünülmeden ilk olarak öğrencilerin yurtlardan çıkarıldığına dikkat çeken Kurul, “YÖK 10 ildeki kampüslerdeki hasarı tespit etmeden, deprem bölgesinde olmayan gençleri ve öğretim elemanlarını dikkate almadan son derece yüzeysel bir karar almıştır. Depremden etkilenen üniversiteler arasındaki

²⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf>

²¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230222-7.pdf>

²² <https://www.ihd.org.tr/ihd-fidh-omct-tarafindan-ortak-aciklama-depreme-mudahale-sirasinda-insan-haklarini-koruyun/>

farkları görmeyen, algılamayan, yüzeysel yaklaşımın yarattığı sorunlar nedeniyle karardan geri adım atılacağını düşünüyorum” dedi.

Türkiye Barolar Birliği de, YÖK’ün kararı “yetki aşımı ile verdiği” gerekçesiyle 23 Şubat günü Danıştay’a yürütmenin durdurulması ve iptali istemiyle dava açtı.

TBB’den yapılan açıklamada şöyle dendi:

“Yükseköğretim kurumlarında eğitim ve öğretimin şeklinin belirlenmesi yetkisi kanunda açıkça YÖK’e verilmemiş; her yükseköğretim kurumunun kendi organları tarafından değerlendirerek karara bağlaması gereken bir konuda yetki aşımı sonucunda verilen dava konusu işlem, yetki yönünden hukuka aykırıdır.

Yaşadığımız depremin yıkıcı sonuçlarını azaltmak ve depremzede yurttaşların öğrenci yurtlarında barınmalarını sağlamak amacıyla üzerinde çok düşünülmeyen, gerekli plan ve program yapılmadan, eğitim bilimcilerin olumsuz görüşüne rağmen verilen karar, geleceğimizin teminatı gençlerin eğitim hakkına tam anlamıyla kavuşmasına engel olacak niteliktedir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre yükseköğretimin amaçlarından biri, öğrencileri “İlgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip vatandaşlar olarak yetiştirmek,” iken; devletin depremzede yurttaşlarını barındırma yükümlülüğünü yükseköğretimi adeta feda ederek gerçekleştirmeye çalışmasında kamu yararı denetimi yapılmalıdır.”

Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu, kapasitesi 850 bin olan bakanlığın yurtlarında toplam 160 bin depremzedenin kaldığını açıkladı. Verilere göre, yurtların sadece yüzde 18,8’ini depremzedeler kullanıyor.

ÇOCUKLAR

Depremi izleyen günlerde çocuğun üstün yararı ilkesinin büyük ölçüde gözardı edildiğini, “kayıp/refakatçisi olmayan çocuklar”, “engelli çocuklar”, “depremde ağır yaralanan çocuklar”, “hapishanelerdeki çocuklar”, “mülteci çocuklar” gibi özel ilgi gereken her grup açısından güvenliği ve esenliği ön planda tutan bir süreç yürütülemediğini gözlemledik.

Aranan/Refakatsiz Çocuklar: Çocuklar enkazdan çıkartıldıktan sonra güvenliğin öncelikli konu olarak ele alınmaması, çok sayıda çocuğun aileleriyle bağının kopmasına neden oldu. Enkazdan çıkarılan çocuklar kayıt altına alınmadan hastanelere bırakıldı. Bölge hastanelerinin hasar görmüş olması ya da kapasite yetersizliği nedeniyle, çocuklar kilometrelerce uzak başka şehirlere sevk edildi. Hastaneye ailesiyle birlikte gidip kimliği belirli olduğu halde sevk sırasında kayıt altına alınmayarak ailesinden kopartılan da çok sayıda çocuk oldu.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın verilerine göre, (16 Mart itibarıyla) refakatsiz 1.915 çocuk sisteme kaydedildi, bunların 1.703’ü ailelerine teslim edildi, 123 çocuk hastanelerde tedavi altında, 87 çocuk bakanlığında ait kurumlarda, 43 çocuğun ise kimliğinin belirlenemedi.

Depremle birlikte nerede olduğu bilinmeyen ya da refakatsiz çocuklar, yakınlarını kaybeden çocuklar ve tarikatların/cemaatlerin himayesine bırakılan çocuklar sorunu gündeme geldi.

Yakınlarını kaybeden çocukların devlet tarafından korunmaya alınması gerekirken tarikatlara teslim edildiği sivil toplum örgütlerinin, hukukçuların ve gazetecilerin çabaları ile ortaya çıkarıldı.

Bakan Derya Yanık: (refakatçisi ile bulunan çocuklar için) “Bizim Menzil cemaatine ya da x, y, z herhangi bir yere verecek bir çocuğumuz yok ama insanlar kendi çocuklarını diledikleri yerde bulundurabilirler, buna da karışacak halimiz yok.”

TBMM Çocuk İstismarının Araştırılması Komisyonu, 8 Mart günü deprem bölgesindeki çocuklarla ilgili çalışmaları değerlendirmek için toplandı. Toplantıda depremde kaybolan kişilerle ilgili Aile Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet’in verdiği rakamlar arasında farklılık olması dikkat çekti.

Toplantıya katılan CHP Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi, CHP tarafından kurulan Depremde Kaybolan Çocuklar Komisyonu’nun çalışmalarını paylaştı.

İktidar kanadından herhangi bir muhatap bulamadıklarını kaydeden Hakverdi, "Günlerdir çalışıyoruz, ihbarları tek tek değerlendiriyoruz. Aile Bakanına ulaşım, çalışmalarımızı ortaklaştırmak istedik; sayın bakandan randevu dahi alamadık. Hala da ne arayan ne de soran var. Adeta iğneyle kuyu kazıp kayıp, kaybolan insanlarımızı arıyoruz" dedi.

Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkililerinin hazır bulunduğu komisyonda, bakanlıkların kayıp kişilere ilişkin verilerinin birbirini tutmadığını ortaya çıkardı:

İçişleri Bakanlığı yetkilisi, 213 kişinin kayıp olduğunu söylerken, Aile Bakanlığı'nın verilerine göre 78 kayıp olduğu belirtildi.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Resul Holoğlu ise (8 Mart itibarıyla) deprem bölgesinde 55 çocuk ve 140 yetişkin hakkında kayıp başvurusu olduğunu söyledi.

Bu arada CHP Ankara Milletvekili Murat Emir, "Özellikle çocukların sahiplenilmesi konusunda da toplumda kimi tereddütler var. Bu konuda kriterler neler? Çocuklar kimlere emanet ediliyor?" diye sordu.

Kimsesiz çocukların cemaat yurtlarına verildiği iddialarını hatırlatan Emir, "Kamuoyunda bu konu tartışıldı ve Aile Bakanlığı'ndan maalesef bu konuda açık bir yalanlama gelmedi. Basınla paylaşılan, bizim bildiğimiz, bize somut söylenen şu anda cemaat yurdunda kalan çocuk olmadığı şeklinde. Bu çocuklar, cemaat yurduna veya başka kuruma verilmiş midir?" diye sordu.

Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Resul Holoğlu, Emir'in bu sorularını yanıtlamadı.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) İstanbul Şube Başkanı İkrâm Doğan:

"Enkazdan çocukları çıkaran ekiplerin yanında bir sosyal hizmet uzmanının eşlik etmesi gerekiyor. Çünkü çocuğun enkaz altından nasıl çıkacağını bilmiyoruz. Müdahaleyi sağlıklı bir şekilde, çocuğu travmatize etmeden müdahale etmek gerekir. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları depremden hemen sonra medikal ekiplerle birlikte deprem bölgesinde olması gerektiğini ifade ediyoruz. Ama maalesef koşullar nedeniyle bu gerçekleşmiyor. Biz buna bir çözüm olarak şunu öneriyoruz: Çocuklar, her halükârda hastaneye götürülüyor, bu yüzden hastanelerde sosyal hizmet birimlerini güçlendirmesi gerekiyor.

Depremden dolayı travmatize olmuş çocuklar koruyucu ailelere verilmemesi daha doğru olacaktır. Çünkü travmatize olmuş bir çocuk, tek başına bununla ilgili profesyonel bilgisi olmayan bir aile ortamına göndermek çok doğru değil. O yüzden kurum ortamında akrabalarıyla birlikte kalması orada rehabilitasyon tedavisinin sağlanmasının daha uygundur. Normalde koruma altına alınan çocukların bir prosedürü var, o prosedüre göre depremde ebeveynsiz ve refakatsiz kalan bütün çocuklar aynı prosedüre dahil oluyor. Mülteci çocuklar da buna dahil.

CHP milletvekilleri 1 Mart günü depremzede çocukların tarikat ve cemaatlara teslim edildiği iddialarına ilişkin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı önünde açıklama yaptı.

CHP Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca, bakanlıktan istedikleri randevu talebine bir haftadır yanıt alamadıklarını belirtti ve "Kamuoyunda çocukların tarikatlara ve cemaatlara teslim edildiği bilgileri var. Sayın Bakan'a bunu soracaktık" dedi.

Karaca, kurdukları 0312 2074131 numaralı ihbar hattına 39 kayıp çocuk bilgisi geldiğini ifade etti.

Mahpus Çocuklar

Hapishanelerde 12-18 yaş aralığındaki mahpus çocuklarla birlikte, mahpus annelerinin yanında kalan 0-6 yaş aralığındaki çocuklar, kapalı ceza infaz kurumlarında tutulmaya devam edildi. Depremden doğrudan etkilenenlerin yanı sıra çok sayıda çocuk da bu felakete tanıklık ederek travma yaşadı. Bununla birlikte, hapishanelerdeki şiddet vakaları da mahpus çocukların güvenliği konusunda ciddi endişelere yol açtı.

Hapishanelerdeki çocuklar depremin şiddetini kapalı tutuldukları ortamda yaşadılar. Depremin yarattığı travmaya ailelerinden haber alamamanın travması da eklendi.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü internet sitesinde; "20.02.2023 tarihinde Hatay merkezli olarak gerçekleşen deprem nedeniyle, Hatay Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 163 çocuk hükümlü ve tutuklu tedbir amaçlı olarak, Samsun ilinde bulunan Kavak Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na nakledilmiştir" açıklaması yapıldı.

Ancak çocukların durumuna ilişkin kamuoyu bilgilendirilmedi, aile görüşleri kısıtlandı.

Diyarbakır Çocuk Hakları Odaklı Kriz Yönetim Ağı

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi ve İHD Diyarbakır Şubemizin de içinde yer aldığı 13 sivil toplum kuruluşundan oluşan "Diyarbakır Çocuk Hakları Odaklı Kriz Yönetim Ağı"nın Diyarbakır'da kurulan geçici barınma alanlarındaki çocukların durumuna ilişkin raporunda "insan sirkülasyonunun fazlalığına", "alanların çoklu ve tanıdık olmayan kişilerle ortak kullanılması nedeniyle çocukların güvenlik ihtiyacının karşılanmadığına" dikkat çekildi.

23 Şubat günü Diyarbakır'da basın toplantısıyla açıklanan raporda, toplanma alanlarına 6 Şubat gününden itibaren düzenli yapılan ziyaretler ve gözlemlerde saptanan eksiklikler şöyle sıralandı:

➤ Çadırların ailelere birey sayısı gözetilmeden dağıtıldığı, çadırlarda yaşayanların özel gereksinimlerinin dikkate alınmadığı, dağıtım işinin sayı gözetilmeden yapıldığı, ısınma sorunları yaşandığı;

➤ Genel olarak 3 öğün yemeğin sağlandığı ancak yemek dağıtım sürecinde hijyen koşullarına uyulmadığı, yemek saatlerinin belirsiz, düzensiz ve yetersiz olduğu, dağıtımda herhangi bir koordinasyonun olmadığı; yemeklerin Tip 1 diyabet, çölyak gibi herhangi bir özel gereksinime göre hazırlanmadığı, özel gereksinimler için diyetisyen eşliğinde diyet listeleri oluşturulmadığı;

➤ Birçok alanda sağlık çadırı kurulduğu ancak mahremiyeti gözetilecek düzeyde olmadığı, az sayıda personel ile sadece temel sağlık ihtiyaçlarının giderildiği ve çocuk hastalıkları uzmanı hekimin olmadığı, çocukların kronik rahatsızlıklarının tespit edilmediği, bu konularda herhangi bir düzenleme veya çalışma yapılmadığı;

➤ Çadır ve toplanma alanlarında kurulan MEB'e bağlı çocuk çadırlarının küçük ve yetersiz olduğu, izolasyonun olmadığı, oyunların belirli bir modüle göre oynanmadığı, oyuncakların toplumsal cinsiyet normlarına aykırı olduğu, oyunların çadırdaki sorumlunun kişisel tercihine bırakıldığı, ve denetiminin olmadığı;

➤ Hijyen koşullarının sağlanmadığı ve salgın hastalıklar için büyük bir risk bulunduğu, yeterli temizlik yapılmadığı, banyo ve tuvaletlerin olmadığı, banyo veya tuvalet bulunan alanlarda ise hijyen ürünlerinin bulunmadığı, çocuklar için ayrıca bir tuvaletin olmadığı, çocuk mahremiyetinin gözetilmediği,

➤ Her ne kadar tüm alanlarda psiko-sosyal destek çadırı olsa da ASHB'ye bağlı görevlilerin daha çok ihtiyaç analizi yapmakla görevlendirildikleri ve başvuruların kişisel ihtiyaç üzerinden olduğu, yine kişisel ihtiyaç algısından dolayı psiko-sosyal destek başvurularının olmadığı,

➤ Çadır alanlarındaki kolluk kuvvetlerinin koordinasyonu sağlamadığı, herhangi bir hak ihlalini önlemediği, çadır alanlarına sivil giriş çıkışlarının bir denetime tabi olmadığı, çocuklarla temasta bulunan kolluk kuvvetlerinin bu konuda bir yetkinliğinin bulunmadığı, akut travma durumundaki çocuklara ve bakım verenlerine karşı kolluk kuvvetlerinin tutumunun travmayı derinleştirdiği;

➤ Çadır kentlerde nefret söylemi vb. ayrıştırıcılığa karşı önlem alınmadığı, toplanma alanlarındaki dini oluşumlarla kapsayıcılık ilkesinin ihlal edildiği ve Müslüman olmayanlar için güvenli alan hissinin oluşmadığı,

➤ Çadır Kentlerin yeri belirlenirken fiziki koşulların uygunluğu gözetilmediği, çadır kentlerin riskli alanlara kurulduğu... ²³

²³ <https://www.evrensel.net/haber/483179/cadir-alanlarinda-cocugun-yuksekkarari-dikkate-alinmadi>

SES Merkez Yönetim Kurulu da 28 Şubat günü yaptığı açıklamada, enkazdan çıkarılan çocuklara ilişkin sürecin şeffaf yürütülmesi çağrısını dile getirdi. Açıklamada, organizasyon bozukluğu nedeniyle herkesin çocukların güvenliğinden endişe duyduğu belirtilerek *“Başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere hiçbir devlet kurumu, kamuoyunun bu sorularını hukuka uygun ve anlaşılır şekilde yanıtlamadı, yanıtlamıyor. Çocukların güvenliği ve üstün yararının ve kamunun bilgilenme hakkının gözetilmeden yapılan üstü kapalı açıklamalar endişelerin artmasına sebep olmaktadır. Hukuka uygun olmayan bilgilerin ortaya saçılmasına devlet tarafından adeta göz yumulması güven sarsıcı bir başka husustur”* denildi.

Bakanlıkça oluşturulduğu söylenen depremden etkilenen çocuklarla ilgili kayıt sisteminin nasıl işlediği, “refakatsiz çocuk” tanımıyla ne kastedildiği sorulan açıklamada şöyle dendi:

“Bu durumda olan kaç çocuk olduğu, çocukların buldukları yerler veya çıkarıldıkları enkazın adresi, yaş aralığı, sağlık durumu gibi bilgilerinin tutulup tutulmadığı kamuoyu tarafından bilinmiyor. Deprem sonrası bazı çocukların kayıp olduğuna dair iddialar var. Yine basına da yansıyan bir takım görgü tanıklarının ifadelerine göre çocukların İstanbul Beykoz’da bir villaya yerleştirildiği iddia edildi. Bu villanın İHH İnsani Yardım Vakfına ait olduğu ve çocukların orada bir gönüllü tarafından bakıldığı öne sürüldü. Ardından vakıf yetkililerinin ve Bakanlığın yaptığı açıklamalar birbirleriyle çelişmekte sürecin şeffaf yürütülmemesi çocuklarımızın bir kez daha devlet dışı yapılanmaların, gerici tarikat ve cemaatlerin insafına terk edildiği endişesini güçlendirmiştir.”

(...) Çocuklara ilişkin yasal düzenlemelerin ve uygulamaların tümü çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilerek yapılmak zorundadır. Hukuk dışına çıkılamaz. Refakatsiz, mülteci, yoksul çocukların yasal düzenlemelere aykırı şekilde devlet dışı kurumların, tarikatların evlerine yerleştirilmeleri kabul edilemez. Aile onayının olması veya çocuğun Suriye vatandaşı olması bu durumu değiştirmez. Bakanlık derhal görevini yerine getirerek tarikatlara terk edilen çocukları devlet kurumlarına yerleştirmeli, tüm süreç kamuoyuyla paylaşılarak şeffaf ve hesap verilebilir şekilde yürütülmelidir”

Açıklamada bakanlığın şu bilgileri kamuoyuna açıklaması istendi:

“Depremin ilk gününden bu yana hayatını kaybeden çocuk sayısı, enkaz altından kurtarılan çocukların hangi hastanelere sevklerinin sağlandığı, hangi hastanelerde kaç çocuğun tedavi altında olduğu, refakatsiz ve kayıp çocuk sayısının, tedavisi tamamlanan kaç çocuğun ailesine teslim edildiği veya ailelerine ulaşmak için ne tür bir sistemin kurulduğu, koruma altına alınan çocuklardan kimliği tespit edilemeyenlerle ilgili nasıl bir sürecin işleyeceği...”

Depremin ardından çok sayıda çocuğun “kaybolduğu”, “kimliği saptamayan kişilerle imam nikahı ile evlendirildiği” ya da “tarikatlara verildiği” yolunda haberler yayıldı.

İstanbul Beykoz’da “Görülen” Çocuklar: Sorun ilk olarak 14 Şubat günü Çağdaş Hukukçular Derneği’nin açıklaması ile gündeme geldi...

ÇHD’den yapılan açıklamada, “deprem felaketinden etkilenen ve kimsesiz olabileceği düşünülen bazı çocukların tarikatlara bağlı derneklere teslim edildiğine dair ciddi şüpheler içeren bir ihbar” alındığı belirtildi.

Edinilen bilgiye göre, ÇHD’ye başvuran N.P. adlı görgü tanığı, İstanbul Beykoz’da 10 Şubat sabah 07.00 sıralarında otobüs durağına yakın bir yerde çoğunluğu 0-4 yaş arası çocuklardan oluşan bir grup gördüğünü anlattı. 20’den fazlası çocuk, 10 kadar da yetişkinden oluşan grubun “olağan görünmediğini” aktaran görgü tanığı, bu kişilerden birisi ile konuştuğunu, “depremlerde olduklarını”, “çocukların kimsesiz olduğunu”, “bir dernek tarafından buraya getirildiklerini” anlattığını aktardı.

Kısa bir süre sonra lüks araçların çocukları götürmeye başladığını aktaran N.P., şüphelenerek çocuk şube polislerini ve mahalle muhtarını bilgilendirdiğini söyledi. Muhtarın kendisine “Beykoz’daki bir siteye de 30’dan fazla çocuk getirildiğini” söylediğini, bu sitenin bir çalışanın da bir derneğin sitede iki ev tuttuğunu aktardığını belirtti. Ancak N.P., durakta bekletilen çocukların araçlarla ters yöne doğru

götürülmesi nedeniyle, siteye getirilen çocuklarla kendisinin gördüklerinin farklı olduğunu düşündüğünü de belirtti.

N.P., aynı gün İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na giderek detaylı ihbarda bulunurken, adliyede bulunan bir kişinin sonradan kendilerini aradığını ve "Uğraşmayın, bu çocuklar tarikatlara verilmiş, sosyal hizmetler çocukları olsa bile geri alırlar, çok güçlüler" dediğini ifade etti.

Savcılıktan ifade işlemi için çocuk şubeye yönlendirildiğini ancak burada ifadesinin alınmadığını anlatan görgü tanığı N.P., polislerin çocukların annelerinin yanında olduğunu iddia ettiğini söyledi. Görgü tanığı, araca bindirilenlerin sadece çocuklar olduğunu ifade ettiğindeyse polislerin, "birkaçının annesi yok, araştırıyoruz" dediğini aktardı.

ÇHD'nin yazılı açıklamasında, "*Çocuklar kaçırıldı ise derhal failer tespit edilip yargılanmalı ve depremzede çocukların akıbetine ilişkin şeffaf biçimde bilgilendirmeler yapılmalıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı deprem bölgesindeki tüm kayıp çocukların akıbetini araştırmalı ve ailesi henüz tespit edilemeyen kimsesiz çocukların gerekli desteği almasını sağlamalıdır. Kamunun gözetimi ve koruması altında olması gereken çocukların hiçbir tarikata/derneğe/vakfa teslim edilmesi kabul edilemez. Bu şüphe derhal aydınlatılmalı ve soruşturma sürerken görevli ve yetkili savcılık tarafından çocukların korunmasına ilişkin tedbirler derhal alınmalıdır* ²⁴" dendi.

ÇHD'nin suç duyurusundan sonra görgü tanığı olarak ifade veren N.P., villada kalan çocukların kendi gördüğü çocuklar olmadığını anlattı. N.P., bazı WhatsApp gruplarında ve sitede bulunan çocuklar arasında toplam sayının 60 olduğunu konuşulduğunu belirtti. N.P., gördüğü çocukların Tuzla'da bulunan bir başka konuta taşındığına yönelik bir bilgi aldığını da ileri sürdü. N.P. ayrıca, yine çocuklar ve WhatsApp gruplarında iki villanın daha olduğunu konuşulduğunu ifade etti.

Çocukların durumunun konuşulduğu bir WhatsApp grubunda yapılan paylaşımlarda ise, 60 çocuğun İstanbul'a getirildiği, 300'e yakın çocuk için ise valilik onayının beklendiği belirtildi. Konuşmada, şu ifadeler yer aldı:

"Hatay bölgesinden valilik izni ile çocukları güvenli evlere alıyoruz. Villa hediye eden dostlarımızın evlerine ortam oluşturuyoruz. Toplamda 60 kişi yarın geliyor. 300 tanesi için de izinler alınıyor. Bu çocuklara aklınıza gelecek her şey gerekiyor ama aciliyetimiz şu an yatak, baza veya çekyat, halı, battaniye, yastık, nevresim... 4 yaşından üniversite çağına kadar çocuk var, bunlar kimsesiz."

Bir başka paylaşımda ise, 50 çocuktan söz edilirken, "Annesi babası ölmüş çocuklar Beykoz'a getiriliyor" ifadeleri kullanılıyor. Mesajda, çocuk kaçırma olaylarının başladığında da bahsedildi.

Haberin yayınlanması üzerine gazetecilerle konuşan bir Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilisi, depremzede çocukların İstanbul Beykoz'daki sözü edilen villada olduklarını doğruladı. Çocukların Suriyeli mülteci olduğunu belirten yetkili, villanın bir İHH gönüllüsüne ait olduğunu aktardı.

20 depremzede çocuk ve 7 annenin söz konusu İHH gönüllüsü ile Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde geçmişte de iletişim halinde olduğunu söyleyen yetkili, "Çocukların babaları yok. Depremden önce vefat etmiş veya yoklar. Bakanlık personelleri gidip gerekli denetimleri yaptı. Hepsinin annesi orada. Herhangi bir aykırılık yok. Olur da şartları kötüleşirse biz devlet olarak koruma altına alırız" dedi.

Bakanlıktan başka bir yetkili de, İstanbul'daki ekiplerinin söylenen adrese gittiğini, inceleme yaptıklarını ve çocukların ebeveynlerinin yanlarında olduğunu anlattı. Yetkili gazetecilere şunları söyledi:

"32 çocuk var, iki çocuğun ailesi Hatay'da, ekiplerimiz görüntülü olarak konuştu ve kimlik tespitlerini yaptı. 7 anne var, geri kalan 30 çocuk da yedi annenin. Vatandaşlar Suriye uyruklu. Bu çocukların da anneleriyle kimlik eşleşmeleri yapıldı. Ebeveyni olmayan herhangi bir çocuk yok orada. Bakanlığımızın çocuklar için güvenlik programı var, o program kapsamında çocukların hem sağlık durumu hem psikolojik durumu açısından kontrolümüz devam edecek. Şu an için tarikatlara verilmiş herhangi bir çocuk olduğu söz konusu değil."

²⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/chd-depremzede-cocuklar-tarikatlara-mi-teslim-ediliyor-haber-1603567>

Sakarya'daki Çocuklar: Benzer bir olayın haberi de Deutsche Welle'de yayınlandı. Haberde, Antep'ten Sakarya'ya getirilen dokuz yetim çocuğun Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı ancak işletmesi İsmailağa Cemaati'ne yakın Sakarya Erenler İlme Hizmet Vakfı tarafından yürütülen Mekke Mescidi-Hanife Akın Kuran Kursu'na yatılı olarak verildiği anlatıldı. Haberde, çocukların Sakarya Müftülüğü tarafından yurda yönlendirildiği dile getirildi. Alican Uludağ imzalı haberde, şöyle dendi:

"...Gaziantep'te babalarını kaybeden dokuz çocuk, anneleriyle birlikte Sakarya'ya getirildi. Bu çocuklar, anneleri olmadan Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait bağlı Mekke Mescidi - Hanife Akın Kuran Kursu'na verildi. Burada barındırılan çocuklara aynı zamanda hafızlık eğitimi verildiği öğrenildi.

Ancak görünürde Diyanet'e ait olan kursun, işletmesinin İsmailağa Cemaati'ne yakın Sakarya Erenler İlme Hizmet Vakfı tarafından yürütüldüğü öğrenildi.

*DW Türkçe'nin ulaştığı Âdem adlı vakıf yöneticisi, bilgileri doğrularak 'Sakarya İl Müftüsü Hasan Başış bizi aradı, 'böyle böyle çocuklar var. Bunlara yer açar mısınız?' dedi. Biz de çocukları aldık. Çocuklara deprem nedeniyle travma geçirdiği için psikolojik destek almış. Biz de bu çocukları bir nevi burada koruma altına aldık. Kursta kalıyorlar. Dokuz tane çocuk var burada. İki tanesi annelerinin yanına gitti. Yedi tanesi burada" dedi.*²⁵

Deprem bölgesinden getirilen kimsesiz çocukların tarikatlara teslim edildiğine ilişkin bulguların netlik kazanması üzerine İzmir Barosu, ÇHD, Önce Çocuk ve Kadınlar Derneği ayrı ayrı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık ve (adı basına yansımayan) İHH gönüllüsü hakkında "Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması", "Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma", "Görevi Kötüye Kullanma" iddialarıyla suç duyurusunda bulundular.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık ise, "İstanbul'da bir derneğe çocukların yerleştirildiği haberinin doğru olmadığını" söyledi. Bakan Yanık, "Çocuklarla ilgili çözüm önerilerinin sunulmasını, eleştiri ve öneri gelmesini önemli buluyorum. Ancak çocuk hassasiyeti üzerinden toplumu kışkırtmaya ihtiyaç yok. Devlet ve kamu olarak refakatsiz çocuğu derneğe, vakfa, herhangi bir yere teslim etmemiz, denetimi kişi ya da kuruluşa vermemiz söz konusu değil. O bahsi geçen haberle ilgili hemen gittik ilgili adreste inceleme yaptık. Çocuklar anneleri yanında" dedi.

Depremzede çocukların durumunu yakından takip eden, çocukların cemaatlara verildiği iddiası üzerine suç duyurusunda bulunan Önce Çocuklar ve Kadınlar Derneği'nden Avukat Hediye Gökçe Baykal, Bakanlık ile bu konuda iletişime geçtiklerini belirterek "Suç duyurusunda bulunduk, açıklama yaptık. Bunun üzerine Bakanlık açıklama yaptı. Muallak bir durum var, suç duyurusundan sonra da bize ihbarlar gelmeye devam etti. Başka yerlere, başka derneklere, özel derneklere çocukların yerleştirildiği, yardım toplandığı iddiaları var" dedi.

İlk iddiaların enkazdan çıkarılan çocukların ebeveyni olduğunu iddia eden kişilerin ortaya çıkması ile başladığına dikkat çeken Baykal, "Hastanelere sevk sırasında çocukların kayboldukları gibi konular gündeme getirildi. Hâlâ sosyal medya üzerinden bazı aileler çocuklarını arıyor. **Bir kişi polis kılığında bir çocuğu alırken yakalandı.** Bununla birlikte çocukların toplu olarak bazı evlere yerleştirildiği iddiaları gündeme geldi. 60 kadar çocuğun evlere yerleştirildiği iddiaları gelmesi üzerine de biz suç duyurusunda bulunduk. Bize de gelen ihbarlar var. Bu iddiaları savcıların araştırmasını istedik" dedi.

Öğrenci Veli Derneği de, depremin ardından kaybolan çocukların nerede olduğunu sordu. Dernek, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Derya Yanık hakkında "görev ihmali" gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu ²⁶.

KADINLAR

Depremle birlikte sağlık ve hijyenin dikkate alınmadığı koşullarda özellikle kadınların sağlığı tehlikeye girdi. Barınma alanlarında yaşanan güvenlik sorunları nedeniyle kadınlar, her türlü şiddete açık halde bırakıldı. Kız çocukları için istismar riski attı. Çocukların, hastaların, yaşlıların bakım yükümlülüğü depremle birlikte kadınların üzerindeki sorumluluğu daha artırdı. Kadınların ped, temiz iç çamaşırı,

²⁵ <https://bit.ly/3JENTEm>

²⁶ <https://www.birgun.net/haber/bakan-yanik-hakinda-suc-duyurusu-424840>

sabun, şampuan, temiz su, duş, tuvalet gibi zorunlu ihtiyaçlara erişiminde yaşanan sorunlar yoğunlaştı. Bebekli kadınlar için özel ve güvenli alanlar oluşturulmadı, yaşadıkları travmadan kaynaklı sütü kesilen, bebeğini besleyemeyen kadınlar oldu. Deprem sırasında hapisanelerde olan kadın mahpuslar hapisanelerde çıkan isyanlarda darp edildi, aileleriyle iletişim kuramadı, sağlığa erişim sorunları yaşadı. LGBTİ+lar ayrımcılığa ve şiddete maruz bırakıldı, barınma alanlarına alınmadı. Depremden dolayı hane başına yapılan maddi yardımlar erkeklerin hesabına yatırıldı. Aile konutu tahsis edilen ve boşanma sürecinde olan kadınlar için yoksulluk derinleşti.

AYRIMCILIK

Sivil toplum örgütleri, platformlar, bireyler depremin yarattığı büyük travmayı sağıltmak için olanca güçleriyle çalışırken kimi yerde kamu otoritesinin kimi yerde sivil ırkçı faşist grupların ayrımcı, ötekileştirici saldırıları görüldü.

Örneğin; nüfusun büyük bölümünün anadili Kürtçe olmasına karşın deprem bölgesine Kürtçe bilen kamu personeli gönderilmedi, tüm çalışma ve duyurular Türkçe yapıldı...

Örneğin; Malatya merkezde AFAD'ın kurduğu çadır kente yerleştirilen Malatyalıların çadırlarına "Türk" yazılırken Suriyeli mültecilerin kaldığı çadırlar ise numaralandırıldı.

Örneğin; KHK ile öğretmenlikten ihraç edilen deprezede M.Ç. ve ailesi, Niğde Sultan İkinci Kılıçarslan KYK yurduna alınmadı ²⁷.

Antakya, Maraş, Urfa, Antep, Nurdağı, İslâhiye, Kırıkhan, Samandağ'ında altı binden fazla Suriyeli mülteci yaşamını yitirdi.

TTB Merkez Konsey Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı da, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık yapıldığını söyledi. "Kamu otoritesi, siyaseten kendisine yakın olan birimlerde hastane ayakta olsa bile, sağlık hizmeti sunumunu yapabilecek bir takım çadırlar, sağlık birimleri oluşturmuş" dedi.

TTB'nin Adıyaman'da yaptığı incelemelerden sonra gazetecilerle konuşan Fincancı, "Bu arada deprem bölgelerinde bir ayrımcılık olduğunu gözlemledik. Kamu otoritesi, siyaseten kendisine yakın olan birimlerde hastane ayakta olsa bile sağlık hizmeti sunumunu yapabilecek bir takım çadırlar, sağlık birimleri oluşturmuş. Hatay ilçelerinin bir kısmı, İskenderun, Samandağ, Antakya gibi çok dilli ve kültürlü olan alanlarda böyle bir hizmet sunumunun olmadığını gördük. Ancak buralarda kolluk görevlilerinin yeterli olduğunu gördük" dedi.

Hatay'da 2 Mart günü deprezede ziyaret eden KESK Eş Genel Başkanı Mehmet Bozgeyik, hizmetlerin Samandağ ve Antakya'da "bilerek geciktirildiğini" ifade etti. Kentin demografik yapısının değişmesi için halkın başka illere göçe teşvik edilmesine yönelik adımlar olduğunu belirten Bozgeyik, "Sağlık hizmetleri, barınma hizmetleri, konteynır kentlerinin geciktirilmesinin temel nedeni de bu kentleri boşaltma, insanları göçe teşvik etme politikasından kaynaklı olduğunu düşünüyoruz. O açıdan bir an önce yaşanabilir, temiz suya erişilebilir, sağlık hizmetlerinin, kamu hizmetlerinin yürütülebildiği güvenli, barınma merkezlerinin acilen oluşturulması gerekiyor. 25 gündür deprem alanında olmayan Kızılay'ın bugünlerde çeşitli merkezler oluşturarak yardım yapmaya çalıştığını gördük" dedi.

Maraş'ın Elbistan ilçesinin kırsal mahallesi Hasanali'de yaşayan yurttaşlar, Kürt ve Alevi oldukları için depremin ardından uzun süre mahallelerine yardım gelmediğini savundular. Gazetecilerin konuştuğu bir deprezede, 6 Şubat gecesi mahalle yolunun kapandığını, telefonların çekmediğini ifade etti ve "Ben ve 4 çocuğum donmak üzereydik. Köyde, bir ahırın içerisinde yüz kişi hayvanlarla beraber kaldık. Beşinci gün bir ekip geldi ve yollarımızı açtı. Yaşlılarımız perişan oldu. Hayvanlarımız enkaz altında kalarak öldüler. Kimseye ulaşamadık. Devlet de bize el uzatmadı, yolları açmadılar. Her konuda duyarsız kaldılar ve her alanda mağdur olduk. Mağduriyetimiz devam ediyor, en azından hayvanlarımızı barındıracağımız bir yer verebilirlerdi. Ya da bize bir çadır verebilirlerdi" dedi.

Antep'in Nurdağı ilçesi Çakmak mahallesinde yaşayan Suriyeli Muhammed Halid ve dokuz kişilik ailesine depremin üzerinden (27 Şubat itibarıyla) 22 gün geçmesine karşın çadır verilmedi.

---

²⁷ <https://bit.ly/3ZRtMcu>

Savaş nedeniyle Halep'ten 2014 yılında Nurdağı'na taşındığını, çobanlık yaptığını söyleyen Muhammed Halid, "Bize 'cehennem olun gidin. Bu Araplar gitsin buradan' diyorlar. Köy merkezindeki jeneratörde bu sabah telefonumu şarj etmeye gittim. Beni kovdular" dedi.

Mahallelinin kendilerine yönelik saldırgan tavırları nedeniyle gıda yardımı alamadığını anlatan Halid, "Yardımların dağıtıldığı yere gittiğimizde, mahalleli almamızı istemiyor. 'Gelmeyin' diyorlar. Biz 8-10 senedir buradayız. Kimin neyini çalmışız" dedi.

Haberin yayınlanmasından sonra, çadıra giden Göç İdaresi yetkililerinin Muhammed Halid'i "Nizip Mülteci Kampı'na göndermekle" tehdit ettiği ileri sürüldü.

Maraş Afşin'de kırsal Oğlakkaya mahallesinde yaşayan yurttaşlar da AKP'ye oy çıkmadığı için yardım alamadıklarını söylediler. Gazetecilere bilgi veren bir depremzede, sadece bir kere yardım geldiğini söyledi. Köye dört gün boyunca ulaşımın olmadığını ifade eden deprem mağduru, şunları söyledi:

"Oy çıkan yerlere, dağlara, yaylalara yol yaptılar ama Oğlakkaya mahallesine geldiği zaman bütçemiz yok diyorlar. 10 kilometrelik Koçyuvasına oy çıkıyor diye bütçe yetiyor da buraya neden yetmiyor? Kürt ve Alevi köyü olduğu için buraya yardım yapmıyorlar. Afşin Belediye Başkanı'nın yolların yapılması için görüştüğü yetkililere, 'Kaç oy çıkardınız AKP'ye, hangi yüzle gelip bizden hizmet istiyorsunuz' dediğini duyduk. Kürt Alevi köyü diye neden bakmıyorlar, hizmet etmiyorlar. Aynı vergiyi veriyoruz. Yollarımızı yapsınlar, neyimiz eksik. Burası mahalle olduğu halde mazot çok yakar, masraf olur diye buraya belediye arabası gelmiyor. Haftada bir gün olsun dedik bunu bile yapmıyorlar."

8 Mart günü sosyal medyada gündeme gelen Maraş Elbistan'da Suriyeli mültecilerin AFAD çadırlarından çıkartıldığı haberleri Özgürlük İçin Hukukçular Derneği tarafından doğrulandı. Derneğin İstanbul Şubesi'nden yapılan açıklamada şöyle dendi:

"Elbistan'da AFAD çadırlarında olan 10 Suriyeli aileden bugün çadırları boşaltmaları talep edilmiş, iki aile eşlerinin Türk olduğunu söylemiş ardından diğer sekiz aile çadırları boşaltmaya zorlanmıştır. Üyelerimizin ve bölgedeki diğer kurumların tüm itirazları reddedilmiş ve aileler çadırları boşaltmak zorunda kalmıştır."

Maraş Elbistan'da Suriyeli mültecilerin AFAD çadırlarından çıkartıldığı haberleri 8 Mart günü sosyal medyada gündeme geldi. Haber, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği tarafından da doğrulandı. Derneğin İstanbul Şubesi'nden yapılan açıklamada şöyle dendi:

"Elbistan'da AFAD çadırlarında olan 10 Suriyeli aileden bugün çadırları boşaltmaları talep edilmiş, iki aile eşlerinin Türk olduğunu söylemiş ardından diğer sekiz aile çadırları boşaltmaya zorlanmıştır. Üyelerimizin ve bölgedeki diğer kurumların tüm itirazları reddedilmiş ve aileler çadırları boşaltmak zorunda kalmıştır."

Keskesor Amed LGBTİ+ Oluşumu ve Barış için Kültürel Araştırmalar Derneği tarafından hazırlanan "**Depremde hayatta kalan LGBTİ+'lar**" raporunda Diyarbakır örneğinden yola çıkarak LGBTİ bireylerin yaşadığı olumsuzluklar ve hak ihlalleri ele alındı. Raporda özellikle barınma ve güvenlik sorunlarına dikkat çekildi ²⁸.

Göç Araştırmaları Derneği (GAR) tarafından "çoğu zaman görmezden gelinen ya da ayrımcı söylem ve pratiklere maruz kalan mülteci ve göçmenlerin" durumunu tespit etmek üzere hazırlanan rapora da dikkat çekmek gerekiyor. ²⁹

YAŞAM HAKKI ve İŞKENCE OLAYLARI

Yanlış kent politikaları, denetimsizlik, arama kurtarma çalışmalarındaki koordinasyonsuzluk ve ihmaller nedeniyle "insan eliyle yaratılan felaket" olarak nitelenmesi gereken depremde resmî açıklamalara göre 50 binden fazla gerçekte ise yüz binden fazla insanın yaşamını yitirmesi başlı başına "resmi hata ve ihmal sonucu yaşam hakkı ihlali"dir.

²⁸ <https://bit.ly/3mMfrQv>

²⁹ <https://bit.ly/40omPzR>

Antakya'daki Özel Defne Hastanesi yoğun bakımında biri bebek 14 hastanın ölümüne terk edildiği ve kurtarma ekibinin tesadüfen girdikleri hastanedeki 5 kişiyi kurtardığı ortaya çıktı. Benzer bir durumun Antakya Özel Doğu Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nde yaşandığı da iddia edildi. ³⁰

Depremde yıkılmayan Maraş'taki Sular Akademisi Hastanesi'nde jeneratörün devreye girmemesi nedeniyle tedavi gören yedi bebeğin yaşamını kaybettiği öne sürüldü. İddiayla ilgili olarak savcılık soruşturma başlattı. ³¹

Maraş'ın Pazarcık ilçesinde deprem sırasında üzerine kalorifer peteği düşen 9 aylık (28 Nisan 2022) Zerya İsti'nin hastanenin ilgisizliği sonucu öldüğü, ölüm tarihinin de kayıtlara yanlış yazıldığı bildirildi.

Anne Havva İsti, deprem gecesi hastaneye gidemediklerini, 7 Şubat sabahı gittikleri Pazarcık Hastanesi'nde "Kızın iyi, bir şeyi yok" diyerek gönderildiklerini söyledi. 9 Şubat günü bebeğin mamasını verip uyuttuktan sonra nefes almadığını fark ettiklerini bunun üzerine yeniden hastaneye gittiklerini anlatan Havva İsti, doktorların yarım saat boyunca kalp masajı yaparak müdahale ettiklerini söyledi. Havva İsti, "Doktorlar 'Başınız sağ olsun, kızınızı kaybettik' dediler. Sonra kızımı alıp başka bir yere götürdüler. Nereye götürdüklerini merak ettiğim için peşlerinden gitmeye çalıştım. Kayınım engel oldu. Daha sonra beni kızımın cenazesini teşhis etmek için çağırdılar. Tabi yaklaşık 100 cenaze vardı ve o cenazelerin arasında kızımı teşhis etmemi istediler" dedi.

Kızının enkazdan çıkarılan cenazeler arasına alınarak teşhis etmesini istediklerini anlamadığını söyleyen Havva İsti, kızı Zerya'nın 9 Şubat günü yaşamını yitirdiğini fakat e-Devlet'e ölüm tarihinin "6 Şubat" olarak geçtiğini belirtti.

Pazarcık Cumhuriyet Başsavcılığı'nın düzenlediği defin belgesinde ölüm tarihi olarak yazılan 6 Şubat'ın üzerine çizilerek el yazısıyla 9 Şubat yazıldığı ancak e-devlet kayıtlarında ölüm tarihi ve yeri için "6 Şubat 2023 Pazarcık" denildiği öğrenildi.

Dur İhtarı, Rasgele Ateş Açma Olayları/Nefret Suçları

Depremden ardından "yağmacı", "hırsız" olduğu iddia edilen kişilerin askerler, polisler ve siviller tarafından öldürüldüğü, dövüldüğü, hakarete maruz kaldığı görüntüler sosyal medyada çokça paylaşıldı. Deprem bölgesi ile haberleşmenin zorlukları (iktidarın sosyal medya kısıtlamaları, elektrik ve internet kesintileri, basın üzerinde uygulanan baskılar gibi...) nedeniyle 6 Şubat'ı izleyen günlerde güvenlik güçleri ya da siviller tarafından öldürülen, işkenceye maruz kalan kişiler hakkında güvenilir bilgilere ulaşmanın mümkün olmadığını da vurgulamak gerekiyor... **Ancak, -en az- bir kişinin gözaltında işkence sonucu öldüğü doğrulandı. -En az- üç kişinin de "dur ihtarına uymama", "yağmacılık" gibi gerekçelerle güvenlik güçleri tarafından silahla vurulduğu konusunda bilgiler basına yansıdı.**

İHD, Birlikte Yaşamak İstiyoruz İnisiyatifi, ÖHD ve ÇHD İstanbul şubeleri, deprem bölgesinde mültecilere yönelik ırkçı saldırı ve işkence görüntüleri nedeniyle 14 Şubat günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenledi.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Gülseren Yoleri, acı tablodan hükümetin sorumlu olduğunu, duyarsızlığın Marmara Depremi'nden bu yana sürdüğünü dile getirerek şunları söyledi:

"Önlemler alınsaydı bu gün bunları konuşmazdık. Bu günkü haliyle 35 bin kişinin yaşamını yitirdiği söyleniyor. Yıkılan binaların yarısına ulaşıldığı, diğer yarısına ise hala ulaşılmadığını biliyoruz. Dolayısıyla bu kadar büyük bir can kaybının sadece deprem nedeniyle yaşanmadığını, çarpık yapılaşmanın ve depremin gözetilmeden şehirleşmenin ağır sonuçları olarak görüyoruz. Bu nedenle bu bir katliamdır. Biraz sert sözcükler kullanma ihtiyacı var. Çünkü deprem uzmanları yine uyarıyor. Marmara Depremi'nin çok yakın olduğu uyarısında bulunuyorlar. Devletin yetersizliği ortada olduğuna

³⁰ <https://bit.ly/3TCuzMQ>

³¹ <https://bit.ly/3ndU2jc>

göre bizlere düşen sorumluluğun farkında olup, bundan sonraki planlarımızı yapma ihtiyacının öne çıktığını görüyoruz.”

ÖHD üyesi Avukat Ahmet Baran Çelik, depremin ardından nefreti körükleyen ve saldıran binlerce kişiyi tespit ettiklerini aktardı. Yüzlerce avukatın bu durumu takip ettiğini ve binlerce suç duyurusunda bulduklarını dile getiren Çelik, “Burada organize bir kötülükten söz ediyoruz. Göç İdaresi'nin verilerine göre, bölgede yaklaşık olarak 2 milyon mülteci var. Bir **enkazda bulunan bir mülteci ailenin sırf Türkçe bilmediği ve Arapça konuştuğu taktirde kimsenin yardıma gelmeyeceğini düşündüğü için konuşmadığını** öğrendik. Deprem altında kalmış, akrabaları ölmüş olsa bile diğer vatandaşlar gibi nakledildiklerinde kamu binalarında kalamayacaklarına dair karar alındı. Yine aynı şekilde bunların nakil işlemleri de engelleniyor. Başka bir şehirde akrabaları varsa ve bunu ispat edebilirlerse nakledilme şartı getirilmiş. Şiddet ve ölüm olaylarına değinmek bile istemiyorum. Nefret söyleminde bulunan, insanları kışkırtan, mültecileri ve başkaca insanlara saldıran ve öldüren kolluk veya vatandaşlar hakkında suç duyuruları ile uğraşıyoruz. Bazı partiler bu durumu özellikle kışkırtıyor. Devlet kurumları sürekli kendisini şu şekilde açıklıyor; ‘mültecilere yardım yok.’ Mültecilere ilişkin bir şey yapmadıkları bütün çabalarının Türk vatandaşlar için yapıldığını açıklıyorlar. Bu açıklamalar da mültecilerin bir hakkı yokmuş gibi bir hava yaratıyor. Bu da bu insanları dışlamaya, ötekileştirmeye ve nefret söylemine maruz kalmasına neden oluyor” dedi.

ÇHD İstanbul Şubesi üyesi Avukat Fatih Aydın da, depremin 3. gününden sonra mültecilere yönelik şiddetin başladığını ve çok sayıda başvuru aldıklarını belirterek saldırıların siyasi partilerin ayrımcı ifadeleriyle başladığını vurguladı. Aydın, “Bu söylemler nedeniyle alanda bulunan en dezavantajlı grup ne yazık ki Suriyeli göçmenler. Yardımlardan yeterli derecede pay almaktan dahi çekiniyorlar. İki gün önce oradaydım. İnsanlar kamyonların önünde sıraya girerken, mülteciler bir adım geride duruyorlar. Bunun sebebi yaratılan bu korku iklimidir. Kendi çabalarıyla enkazdan çıkmış olan insanlar, şu an yardım istemekten çekinir haldeler” dedi.

➤ 12 Şubat günü Kayseri’de mültecileri hedef alan eylem düzenlendi. Sosyal medya üzerinden haberleşip Cumhuriyet Meydanı’nda toplanan bir grup, “Ne mutlu Türk’üm diyene”, “Ülkemde mülteci istemiyorum” sloganları attı. Grup, polislin müdahalesi sonucunda dağıldı.

➤ Hatay Samandağ’da iki depremzede, “mazot çalıklarını” iddiasıyla evlerini basan bir grubun saldırısına uğradı. Saldırıya maruz kalanlardan biri: “Evimi bastılar aradılar, dedim ‘hiçbir şeyimiz yok’ (...) Oğluma geldiğinde, bunlar böyle böyle yaptılar, mazot çalınmış bizi itham ediyorlar dedim. Yanlarına gitti (...) Dövmeye başladılar, gittim oğlumu 10 kişi üstünde toplanmış dövüyorlar. Sonra ben dedim ki bir bayan olarak oğlumu onlardan kurtarayım. Oğlumu bıraktılar beni dövmeye başladılar (...) Artık kan kustum, bayıldım” dedi...

➤ Göç İzleme Derneği’nin 13 Şubat günü sosyal medyada paylaştığı videoda Hatay olimpiyat Stadyumu’nda AFAD’ın kurduğu çadır kentte mültecilerin zorla otobüslere doldurulup bilmedikleri bir yere gönderildiği iddia edildi. 12 Şubat günü akşam saatlerinde yaşananları görüntüleyen gazeteci Nida Kara yaşananları Ekmek ve Gül’e aktardı:

“Apar topar mülteciler otobüslere bindirildi. Kadınların kucağında bebekler, biberonlar... Ellerinde çanta bile yoktu. AFAD görevlileri, UMKE çalışanları ve jandarmalar da oradaydı. Bebekler ağlıyordu ve kötü bir ortam vardı. ‘Nereye götürülüyor bu insanlar?’ diye sordüğümüzde yetkililerden ilk ‘cehenneme’ yanıtını aldık. Sonra ısrarcı olunca önce Mersin, sonra Mardin ve Antep cevaplarını aldık. Aslında oradaki kişiler de bilmiyordu otobüslerin nereye gittiğini. Durum vahimdi.”

ÇHD üyesi avukatlar, depremin ardından Hatay sokaklarında kamuflajlı üniforma giyen uzun namlulu silah taşıyan kişilerin plakasız araçlarla dolaştığını açıkladılar. Avukatlar, işkence iddialarının yoğun olduğu bu bölgede plakasız araçların güvenlik tehdidi oluşturduğunu dile getirdiler.

Avukatlar, gerek sosyal medya hesaplarında gerek gazetecilerle yaptıkları görüşmelerde bu kişilerin polis olup olmadığını bilmediğine dikkat çekerek, şu bilgileri verdiler:

“Şehir içinde serbest şekilde gezen bir sürü plakasız araç var. Polis panzer ve akreplerinin üzerinde de plaka yok. Ama bunun dışında plakasız beyaz minibüsler ve ticari tip araçlar da söz konusu. Bunların

içerisinde üniformalı, kamuflajlı ve silahlı kişiler var. Özel harekât polislerine benziyorlar ancak tamamının böyle olup olmadığını bilmiyoruz.

Biz daha iki gün önce özel harekât polislerinin sokakta 18 yaşında **bir çocuğu darp ettiğini** gördük. Daha önce avukat arkadaşlarımız çeşitli işkence vakaları ile karşılaştı. Buradaki asıl tehdit polisin hukuka aykırı şekilde plakalarını sökerek ve yüzlerini maske ile kapatarak geziyor olmasıdır. İşkence vakalarının söz konusu olduğu bir yerde suçluların peşine düşülemeyeceği düşünülerek bu vakaların artabileceğinden endişe ediyoruz. Ahmet Güreşçi'nin öldürülmesi meselesinde de kolluk güçlerinin en güvendikleri şey kimliklerinin açığa çıkmayacak olması. Kendilerini gizleyebiliyorlar”³²

Deprem bölgesinde çalışan ÇHD üyesi avukatlar da gazetecilere yaptıkları açıklamalarda benzer olayları ve sorunları dile getirdiler.

10 Şubat günü Armutlu Dayanışma Merkezi'nde yardıma gelen iki gönüllünün kendilerini “TEM polisi” olarak tanıtan kişiler tarafından tehdit edildiğini kaydeden bir avukat, “Gönüllülere GBT kontrolü yapılıyor. Daha sonra 'buradan çıkıp gideceksiniz. Zaten her yer karanlık, kim vurduya gidersiniz. Ne olduğunu kimse anlamaz' diyor ve dövüp gönderiyorlar. Bir gün sonra TİP Milletvekili Barış Atay'ın tehdit edildiğini duyduk” dedi.

Aynı gün Samandağı ilçesinde **üç çocuğun darp edildiğini** aktaran avukat, “Gönüllü bir yurttaş '**Polis bir kişiyi dur ihbarına uymadığı için vurdu**' dedi. Bunun üzerine olay yerine gittiğimizde, çocukların polis üniformalı kişiler tarafından darp edildiğini gördük. Kim olduklarını sorduğumuzda 'ücretsiz izin aldıklarını, burada yağma yapmaya gelenleri öldürmeye geldiklerini ama görevli olmadıklarını' söylediler. Üniformalılarını giyip gelmişler. Tutanak tutuldu. Tutanakta 'bunlar burada niye gülüyordu, biz Ankara'dan geldik üzüldük. Bunlar buralı gülemezler. Motorla hızlı gidemezler' gibi saçma sapan gerekçelere sığındılar. Kendileri havaya ateş ettiklerini iddia ettiler. Fakat gönüllülerin söylediğine göre doğrudan hedef alarak ateş etmişler” dedi.

Hatay'ın Defne ilçesi Esenlik mahallesi yakınlarında evlerine girmek isteyen **iki sivilin jandarma tarafından öldürüldüğü** haberini aldıklarını belirten avukatlar, sivillerin kimliklerini öğrenemediklerini ama olayı teyit ettiklerini belirttiler. Avukatlar, “Antakya Akevler Mahallesi'nde ise bir apartmanda yağma olduğu, bunun üzerine 500'e yakın insan toplanmış, yağmacının inmesini bekliyorlar. Bir anda tekbir sesleri yükseldi. Bunlar gibi sayısız ihlal var. Hepsisi de asılsız. Buradaki kolluktan yardım istediğimizde, gönüllü geldiklerini, silahlarının olmadığını öğrendik. Ancak onların ellerine sopalar verilmiş” dediler.

Avukatlar, Hatay'da ciddi bir güvenlik sorunu olduğunu vurgulayarak “Jandarmanın konuşlandığı Akevler çıkışı civarında silahlı faşist gruplar var. Bunların hiçbiri resmi değil. Üzerinde Ülkü Ocakları yazan kişiler. Köylüler de can güvenliği ve bu gibi iddialar yüzünden silahlanmış durumdadır. Hatta bizi durdurup kim olduğumuzu sordular. Bunu yapan köyün internet kafecisiymiş. Ciddi bir güvenlik sorunu var. Askerlerin ağır silahlarla indiği bilgisi geldi. Çok fazla insan işkenceye maruz kalıyor. Gözaltı birimi olmadığı için işkence ve öldürme olayları var. Bu da bizi korkutuyor” dediler.

İşkence Sonucu Ölüm

Ahmet Güreşçi ve **Sabri Güreşçi** adlı kişiler, 11 Şubat günü Hatay'ın Altınözü ilçesine bağlı Büyükburç köyünde “Yağma, cinsel saldırı, mala zarar verme, kasten yaralama ve uyuşturucu madde bulundurma” iddialarıyla gözaltına alındı. Altınözü Jandarma Karakolu'nda ağır biçimde dövülen Ahmet Güreşçi, yaşamını yitirdi.

Karakolda tutulan tutanakta “Ahmet Güreşçi'nin yağma sırasında vatandaşlar tarafından darp edildiği, yakalandığı sırada jandarmaya direndiği ve karakola götürüldüğünde kafasını duvara vurduğu” iddia edildi.

ÇHD, Twitter hesabından Jandarma karakolunda darp edilerek öldürüldüğü ileri sürülen Ahmet Güreşçi ve halen gözaltında olan kardeşi Sabri Güreşçi hakkında bir duyuru yaptı. Duyuruda, olayı takip eden ÇHD'li avukatların da tehdit edildiği belirtildi.

³² <https://www.gazeteduvar.com.tr/hatayda-plakasiz-arac-endisesi-suc-duyurusunda-bulunacagiz-haber-1605013>

Savcılık da, Ahmet Güreşçi'nin ölümü, kardeşi Sabri Güreşçi'nin ağır yaralanması nedeniyle iki ayrı soruşturma açtı.

Sabri Güreşçi ile 16 Mart günü görüşmeye giden avukatlar Erdoğan Akdoğdu ve Zana Akkaya, jandarmaların işkence tehdidi ile karşılaştı. Görüşmeleri jandarma tarafından sık sık kesilen avukatlar bir jandarma tarafından dövülen ve öldürülen müvekkilleri ile "Aynı kaderi paylaşmakla" tehdit edildi.

Sabri Güreşçi'deki işkence izlerinin fotoğrafını çeken Avukat Erdoğan Akdoğdu hakkında tutanak tutuldu.

İşkence Olaylarından Örnekler

Diyarbakır Çınar'da kaymakamlıktan belge alarak Adıyaman'a gönüllü giden Recep Tanrıverdi, Aydın Tanrıverdi, Yusuf Abatay, İbrahim Tanrıverdi ve Erhan Tanrıverdi, polisler tarafından gözaltına alındıktan sonra dövüldü, elbiseleri çıkarıldıktan sonra üzerlerine su dökülerek kent dışına atıldı. Polisler gençlerin telefonlarına el koydu. Telefonunu saklamayı başaran bir gencin haber vermesi üzerine avukatlar bölgeye gitti. Gençler çıplak şekilde vücutlarında işkence izleriyle bulundu.

9 Şubat günü Malatya'da gelişmeleri izleyen Halk TV muhabiri Ferit Demir, polisler tarafından dövüldü.

Adıyaman'da adı öğrenilemeyen bir depremzede yardım istemek için gittiği organize sanayi bölgesinde askerler tarafından dövüldü.

Antep'in Şahinbey Belediye Başkanı Mehmet Tahmazoğlu'na derdini anlatan Hasip Türkmen adlı depremzedenin 13 Şubat günü akşam saatlerinde kaldığı çadırdan apar topar gözaltına alınması tepki çekti. Hasip Türkmen adlı depremzedenin, belediye başkanının şikayetiyle gözaltına alındığı belirtildi.

İzmir'de yüz yüze eğitim taleplerini dile getirmek için Dokuz Eylül Üniversitesi rektörlük binası önüne oturma eylemi yapan 22 öğrenci dövülerek gözaltına alındı. Öğrencilerin gözaltında da hakarete maruz kaldığı, tuvalete götürülmediği ortaya çıktı...

İzleyen günlerde de üniversite öğrencilerinin ailelerinin kendini polis olarak tanıtan kişiler tarafından aranarak tehdit edildiği öğrenildi. Ailesi aranan üniversite öğrencisi Z.K. şunları söyledi:

"Gözaltına alınmayan arkadaşlarımızın ailesi de aranmış. 'Kızınızı ya da oğlunuzu gözaltına aldık ve bir daha olursa aynı derecede iyi davranmayız' denilmiş. 'Çocuğunuz terör örgütleri ile ilişkililiyor' diye yalan yanlış söylemler de kullanılmış. Durum böyle olunca ailelerimiz de şaşırıldı. TEM'den aradıklarını söyleyip tehdit ederek ailelerimizi de korkutmaya çalışıyorlar. Bir kaç arkadaşımızın ailesine de okulda veli toplantısı yapacaklarını söyleyerek İzmir'e davet etmişler. İzmir Emniyeti sanki ilkokul öğrencisiymiş gibi Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencilerinin aileleriyle veli toplantısı yapmayı planlıyor. Mücadelemizi terörize etmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Biz üniversite olarak yüz yüze eğitim talep ederek oturma eylemi yaptık. Rektörlüğü falan da işgal etmedik. Darp ederek, işkenceyle gözaltına alındık." ³³

Üniversitelerde uzaktan eğitim modeline geçilmesini protesto amacıyla İstanbul Kadıköy'de yapılması planlanan gösteri Kaymakamlık tarafından yasaklandı. Buna karşın 20 Şubat günü Kadıköy'de Süreyya Operası önünde toplanan 25 öğrenci dövülerek gözaltına alındı.

Emekçi Hareket Partisi Genel Başkanı Hakan Öztürk ve İstanbul İl Örgütü'nün 12 Şubat günü depremle ilgili açıklamasına izin verilmedi. Öztürk'ün yanı sıra 30'a yakın parti üyesi fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındı.

Antakya'da depremden etkilenen Muhammet Gündüz (20), 10 Şubat günü polisler tarafından dövüldü. "Bulduğumuz boş bir binanın girişine tuvalet ihtiyacımızı gidermek için girdik. Bizim oraya girdiğimizi görenler polislere söylemiş. Polisler gelir gelmez bizi darp etmeye başladı" diyen Gündüz, polislerden birinin üst araması yapmak istediğini ancak diğer polislerin izin vermediğini ifade etti. ³⁴

³³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/yuz-yuze-egitim-diyen-ogrencilerin-ailelerine-tehdit-haber-1604892>

³⁴ <https://bit.ly/3luZcqe>

Maraş'ın Elbistan ilçesinde Suriye vatandaşı iki mülteci çocuk, yemek sırasında beklerken polislerin fiziksel şiddetine maruz kaldı. Elbistan Devlet Hastanesi'ne giden çocuklar, burada da polis tarafından sorgulandı, "Polisler bizi darp etti demeyin, yoksa sizi bırakmayız" denilerek tehdit edildi.

14 Şubat günü Hatay'da enkaz altındaki çocukları için yardım isteyen bir Suriye vatandaşı, askerlerin fiziksel şiddetine maruz kaldığı öğrenildi.

İşçi Emekçi Birliği üyelerinin 13 Şubat günü İstanbul Şişli'de düzenlediği basına açıklamasına müdahale eden polisler 20 kişiyi fiziksel şiddet kullanarak gözaltına aldı.

HDP Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu ve parti avukatları, Hatay'ın İskenderun ilçesinde aralarında HDP ilçe yöneticisi Rıdvan Atman'ın da bulunduğu 10 kişiye işkence yapılması nedeniyle suç duyurusunda bulundu...

ÇHD, 20 Şubat günü Hatay'ın Defne ilçesinde bir kişinin sokakta polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı.

Malatya'nın Doğanşehir ilçesinde 20 Şubat günü yardım dağıtımı sırasında, malzemelerin Sürgü mahallesi muhtarına teslim edilmesini, koli ve çuvalların yerlere atılmasını kamera ile kaydeden bir kadın fiziksel şiddete maruz kaldı.

Kızılay'ın deprem mağdurlarına gönderilecek çadırları AHBAP'a satmasını protesto amacıyla 26 Şubat günü İstanbul Kadıköy'de Kızılay Şubesi'ne yürümek isteyen TİP üyelerine müdahale eden polisler çok sayıda kişiyi fiziksel şiddet kullanarak gözaltına aldı.

Bunun ardından Bahariye'deki TİP binası da abluka altına alındı. Yardım kolilerinin TIR'lara yüklenmesine engel olan polislerin -en az- 150 kişiyi gözaltına aldığı öğrenildi.

Gözaltına müdahale etmek isteyen HDP İstanbul milletvekilleri Oya Ersoy ve Musa Piroğlu ile görüntü almaya çalışan gazeteciler de uzun süre ablukada bekletildi. Gözaltıları ve basına yönelik saldırıyı engellemek isteyen Oya Ersoy, polis tarafından darp edildi.

ÇHD, Hatay Antakya'da Ö.T. ve iki akrabasının 24 Şubat gecesi evlerinin bulunduğu sokakta özel harekât polisleri tarafından dövüldüğünü açıkladı. ÇHD'nin sosyal medya hesabından yapılan açıklamada, *"Müvekkiller silah kabzalarıyla kafalarına vurularak, sokak ortasında dakikalarca işkence görmüş, telefonları zorla alınıp karıştırılmış, ardından bırakılmışlardır. Müvekkil Ö.T., maruz kaldığı işkence sonrasında kısa süreli bilinç kaybı yaşamıştır. Müvekkilin hala travmaya bağlı kısmi hafıza kaybı sürmektedir. Gece boyunca süren sağlık tetkikleri ardından 25.02.2023 tarihinde müvekkiller, üyelerimiz eşliğinde ifadelerini vererek, kendilerine işkence uygulayan özel harekât polislerinden şikayetçi olmuşlardır"* dendi.

Hatay'ın Güzelburç köyüne yardım malzemesi götüren Mor Dayanışma Derneği gönüllüleri Pelin Songül Çiçek, Hasan Özgün ve Ferhatcan Dumlu, 27 Şubat sabahı Jandarma Özel Harekât timleri tarafından iki saat boyunca alıkonuldu ve tehdit edildi. Gönüllüler, avukatlarının gelmesi üzerine serbest bırakıldı.

Aynı nedenle 1 Mart günü İstanbul'da Halkevleri tarafından düzenlenen basın açıklamasında Halkevleri Genel Başkan Yardımcısı Zeynep Çelik, Tuana Uguz, Faruk Yıldırım, Umut Yıldız, Hasan Gencer, Ergin Cavik, İbrahim Gül ve Alişan Dil, fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındı. Polislerin gazetecileri de tartakladığı bildirildi.

Hatay, Defne'de 17 Mart günü akrabasının hasarlı evinden eşyaları almak isteyen M.K. ve H.K., bekçiler tarafından ağır biçimde dövüldü. H.K., bekçilerin "Burada OHAL var, devlet yok, devlet de yargı da biziz" dediğini söyledi.

CEZAEVLERİ

Maraş, Antep, Osmaniye, Hatay, Adıyaman, Malatya'daki cezaevlerinde binlerce tutuklu ve hükümlü depremden olumsuz etkilendi. Yıkılan cezaevi olmamasına karşın binaların hasar görmesi nedeniyle çok sayıda tutuklu ve hükümlü, diğer cezaevlerine nakledildi. Depremin ardından hep yaşanan görüş/haberleşme, beslenme, su, sağlık hizmetlerine erişim sorunları artarak sürdü.

Depremden etkilenen Hatay T Tipi Kapalı Cezaevi'nde 7 Şubat günü öğlen saatlerinde iki ayrı blokta yaklaşık 250 mahkûm "cezaevinde can güvenliği" olmadığı için isyan çıkardı ve koşuşları ateşe verdi. Avluya çıkan mahkûmların üzerine ateş açan askerler, **12 kişiyi yaraladı**, bu mahkûmlardan **üçü hastanede öldü**. Kullanılamaz halde olduğu belirtilen cezaevi boşaltıldı.

Hatay T Tipi Kapalı Cezaevi'nde 7 Şubat günü yaşanan olaylarda üç kişinin öldüğü Adalet Bakanlığı tarafından da doğrulandı. Nakiller sırasında ve gönderildikleri cezaevlerinde de çok sayıda tutuklu ve hükümlü işkence gördü...

Deprem bölgesindeki cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri için İHD tarafından hazırlanan [rapora](#) bakınız.

YARDIM ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ENGELLEMELER

Depremi hemen ardından partiler ve sivil toplum örgütleri öncülüğünde başlayan yardım çalışmalarını iktidar tarafından engellendi, kısıtlandı. Bölgeye gönderilen kamyonlara, malzemelere kimi zaman polis, jandarma kimi zaman da AFAD tarafından el konuldu. Özellikle muhalif örgütlerin yardımlarına yönelik engellemeler sık sık basına yansıdı. Yardım kamyonlarının üzerindeki pankartların kaldırılıp yerine AKP'nin ya da resmî kurumların adının yazıldığı bile görüldü.

Eğitim İş Bursa Şube Başkanı Yeliz Toy, 7 Mart günü yaptığı basın açıklamasında, Bursa'daki okullarda üretildiği söylenen çadırların Antep'ten satın alınarak Bursa'ya üzerine logo basılması için getirildiğini ve ardından deprem bölgesine gönderildiğini ileri sürdü. Toy, Hatay İl Millî Eğitim Müdürü olarak görevlendirilen eski Bursa İl Millî Eğitim Müdürü Serkan Gür için "Serkan Gür Millî Eğitim Bakanlığı'nın Bursa'daki çadır skandalının paydaşı ve yürütücüsü olarak görev yapmış, bu suça da ortak olmuştur" dedi.

Millî Eğitim Bakanlığı, önce bu iddiayı yalanladı sonra yaklaşık 1 ay önce hem eski Bursa İl Millî Eğitim Müdürü Serkan Gür hem de İl Millî Eğitim Müdürlüğündeki diğer bazı personel hakkında iki ayrı inceleme ve soruşturma başlatıldığını hatırlattı. Bakanlık, deprem bölgesinden alınan çadırların, logo basılması, kalite ve yangın dayanıklılık gibi testlerin yapılması için Bursa'ya getirildiği ve yeniden bölgeye gönderildiğine ilişkin iddialar hakkında da ayrı bir soruşturma başlatıldığını duyurdu.

12 Mart günü de Resmî Gazete'de yayınlanan cumhurbaşkanı kararıyla, Bursa İl Millî Eğitim Müdürü Serkan Gür'ün görevine son verildi.

15 Şubat günü HDP ve yöre derneklerinin depremzedeler için yardımları topladığı Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'ne askerlerle birlikte giden Pazarcık (Maraş) Kaymakamı, çalışmalarını engelledi. Yardım merkezine kayyım atandı. Yardım merkezine atanan kayyımın kimliği açıklanmadı. **Hatta, "atama"nın resmi bir işlem olup olmadığı da öğrenilemedi.**

HDP'nin resmi Twitter hesabından yapılan açıklamada, "Pazarcık 10 gündür dayanışma ile ayakta duruyor. Dondurucu soğukta, zor koşullarda yardıma koşan insanlar kimi rahatsız eder? Elbette iktidar! Pazarcık Hasankoca Köyü'nde kurulan Kriz Koordinasyon Merkezi'ne kayyım atanarak dayanışma malzemelerine el konulmak isteniyor!" dendi.

20 Şubat günü de HDP Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu, Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'nde çalışmaların engellenmesi nedeniyle İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Maraş Valisi Ömer Faruk Coşkun, Pazarcık Kaymakamı Mustafa Hamit Kıyıcı, Jandarma Komutanı ve konuya ilişkin talimat veren veya suç eylemine dahil olan tüm yetkililer hakkında suç duyurusunda bulundu.

Suç duyurusunda kayyım atanan ve el konulan yardım merkezinde sadece yardım faaliyetlerinin organize edilmediği, aynı zamanda depremzedelerin de barındığı belirtilerek, şu bilgilere yer verildi:

"Deprem dayanışma evi kamununun, valiliğin, kaymakamlığın da bilgisi dahilinde depremin ilk gününden itibaren ülkenin her yanından yardımlar gelmiş, bu yardımlar gönüllülerin ortak çalışması ile tasnif edilip ihtiyaca göre köylere, ilçelere dağıtılmaktaydı. Günde 35-40 köye özellikle ulaşımın zor olduğu ilçe ve köylere ulaştırılmıştır. Hiçbir asayiş probleminin yaşanmadığı, bilinçli bir organizasyonla yardımların en efektif dağıtıldığı yardım merkezlerinden olması nedeni ile de afetzede halkın yaşamsal

ihtiyaçları karşılayabilen, kamuoyunda oluşan bu güven nedeni ile de insanların çokça yardım gönderdiği yerlerden idi.

15 Şubat tarihinde, dayanışma merkezinin çalışmalarının 9. gününde, Pazarcık Kaymakamı beraberinde uzun namlulu yüzlerce silahlı asker ile bu dayanışma alanına gitmiş, yardımlara ve binaya el koyduklarını söylemiştir. Kaymakam, girişleri engelleyici tedbir olarak buraya 6 kişilik yönetim atayacaklarını belirtmiş ve TIR dahil tüm yardım malzemelerine el koymuştur. Kaymakam yazılı hiçbir talimat göstermediği gibi el koyma işleminin dayanağına dair de hiçbir açıklama yapmamıştır. Askerler deprem bölgesinde zaten var olan korku ve kaygıyı arttıracak şekilde silahlarını göstermek sureti ile dayanışma alanına gelmişlerdir. El koyma işlemi sonrası yardımların olduğu kamyonlardaki malzemeler moloz döker gibi araçlardan dökülmek sureti ile çıkartılmış ve zarar verilmiştir.”

Kaymakamlık tarafından gönüllülerinin çalışmalarının durdurulmasından sonra Kriz Koordinasyon Merkezi'ne ulaşan malzemelerin dağıtılmadığı ya da ayrımcılık yapıldığı yönündeki haberler basına yansdı.

Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'ne “atanan” kayyımın 12 gün boyunca yardım malzemelerini dağıtmadığı, 27 Şubat günü de bütün yardım malzemelerini AFAD merkezine taşıdığı öğrenildi.

Depremi ilk gününden itibaren kriz merkezi kurarak yardım çalışmalarına aktif olarak katılan KESK Deprem Raporu oldukça önemli tespitler içermektedir³⁵

Yardım çalışmalarına engelleme örnekleri

Ağrı Patnos ve Şırnak Beytüşşebap'ta HDP'li belediyenin hazırladığı yardım aracına kaymakamlık el koydu.

HDP Mardin örgütünün yardım kamyonuna Malatya'da el kondu.

Muğla Bodrum'da CHP'li belediye tarafından toplanan malzemeleri taşıyan TIR'lar durduruldu ve Muğla Valiliği pankartı asıldı. Muğla'da aynı biçimde TMMOB TIR'ına da valilik pankartı asıldı.

11 Şubat günü HDP İzmir İl Örgütü tarafından Osmaniye'ye gönderilen yardım TIR'ına “valilik izni olmadığı” gerekçesiyle el kondu.

HDP Kriz Koordinasyonu'nun Siirt ve Batman'dan Antep'in Nurdağı ilçesine gönderilen 85 sobanın, tonlarca odun ve kömürün bulunduğu bir TIR ve bir kamyonu Antep girişinde AFAD ekipleri tarafından el konuldu. Yardımlar Antep merkezde AFAD depolarına boşaltıldı.

Şırnak Güçlükonak Hetma köyünde HDP İlçe Örgütü'nün topladığı odun, kömür ve erzaklara İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından “illegal yardım” iddiasıyla 17 Şubat günü el konuldu.

Eğitim Sen Van Şubesi, topladıkları yardım TIR'larına “Yetimlere İnfak Et Derneği” pankartının asılması nedeniyle İpekyolu Belediyesi ve kaymakamlığı hakkında suç duyurusunda bulundu.

Hakkâri Ticaret ve Sanayi Odası'nın deprem bölgesine gönderdiği yardım TIR'ı kent çıkışında durdurularak Hakkâri Valiliği pankartı asıldı.

Şahkulu Sultan Vakfı'nın İstanbul Pendik'teki şubesinde 15 Şubat günü yardım TIR'ı yüklendiği sırada silahlı saldırı düzenlendi. Saldırıda Murat Edinç adlı kişi bacağından yaralandı. İstanbul Valiliği'nden yapılan açıklamada olayın “Yol verme tartışması nedeniyle çıktığı” iddia edildi.

Vakıf Başkanı Beyzade Özkahraman “Deprem nedeniyle çok sayıda üyemizden yardım topladık ve gönderdik. Bugün de yardımları organize etmek için Pendik'te çalışmaya başladık. Sayısını bilmediğimiz silahlı kişiler Pendik'teki TIR'ımızı bastı ve yardımlara çökmeye çalıştı. Karşı koyan bir arkadaşımız yaralandı. Olay karakola intikal etti. Süreci yakından takip edeceğiz” dedi.

Cemevi şubesinden yapılan açıklamada da “TIR'ımızın önünü kestiler. ‘Bizim arkamızda kimler var, siz bunları biliyor musunuz? Buraya adam yığıyoruz’ dediler. Sabotaj amaçlı gelmişler, arabanın ön ve arka plakası yok. Şase numarasını patlatmışlar” dendi. Olay nedeniyle gözaltına alınan Ömer A. 17 Şubat günü tutuklandı.

³⁵ <https://kesk.org.tr/2023/02/14/kesk-deprem-raporunu-acikladi/>

Osmaniye’de yardıma giden TKP’li 10 kişi gözaltına alındı. Açıklamada, “Dün akşam geç saatlerde Osmaniye’de dayanışma noktalarından birine çok sayıda polis tarafından ‘AFAD malzemelerinin çalındığı’ iddiasıyla girilip zor kullanılarak ve iletişim hakları kısıtlanarak 10 arkadaşımız gözaltına alındı” denildi.

Oyuncu Berna Laçın, otizmlili bir depremzede için göndermek istediği konteynerin AFAD engeline takıldığını duyurdu.

Laçın, Twitter hesabında “Yahu bildiğimiz ve çok ihtiyacı olan birine doğrudan yardım yapamıyoruz ya delirmelik! Otizmlili bir çocuğumuz için konteyner yollamak istiyorum ama illa önce AFAD’a bağışlamak gerekmiş. AFAD nereyi uygun görürse oraya verecekmiş konteyneri. Farklı bir bilgi varsa iletin lütfen” yazdı.

Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, partisi tarafından deprem bölgesine gönderilen 100 TIR’a el konulduğunu belirtti.

Arama kurtarma çalışmaları için Türkiye’ye gelen T-34 işçi grubundan üç Yunan gönüllü gözaltına alındı. Hatay Armutlu mahallesinde gözaltına alınan Panagiotis Masouras, Alexandros Bazoras ve Mihalis Panagiotopoulos Antakya Yabancılar Şube Müdürlüğü’ne götürüldü.

Emniyet Müdürlüğü ise Yunan gönüllüler için “Gözaltı yok, haklarında yalnızca idari sebeplerden işlem yapılıyor” açıklaması yaptı. Gönüllüler daha sonra sınır dışı edildi.

İzmir Valiliği, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İhtiyaç Haritası iş birliğiyle yürütülen “Bir Kira Bir Yuva” kampanyası kapsamında “SMS ile bağış toplanmasına” onay vermedi. SMS ile bağış sistemi için valilik tarafından izin verilmesi gerekiyor. Soyer, “Ama iyilik cezasız kalmıyor. 3 milyon 700 bin saldırı olmuş sitemize dün gece” dedi.

Akkuyu Nükleer Güç Santrali (NGS) inşaatında Rusya sermayeli taşeron İntens İnşaat’ta çalışan işçiler gönüllü olarak gittikleri deprem bölgesinden döndüklerinde “İşe gelmedikleri” gerekçesiyle tazminatsız şekilde işten çıkarıldılar. Yüzde 60 zam talepleri kabul edilmediği için iş bıraktıklarını hatırlatan işçiler, “Zammı kabul etmedikleri için işe gelmemelerinin” bahane edildiğini söylediler.

17 Şubat günü Urfa’nın Siverek ilçesinde yardım toplamak için Emek ve Demokrasi Platformu tarafından açılan stant, kaymakamlıktan izin alınmadığı gerekçesiyle polis tarafından kaldırıldı. Stantta bulunan Fırat Ayebe’ye 7.300 TL idari para cezası kesildi.

HDP tarafından 17 Şubat günü yapılan açıklamada toplam 1500 çadır, 8 TIR ve 2 kamyon yardım malzemesine, 30 konteyner, 120 jeneratöre AFAD tarafından el konulduğu bildirildi.

Alevi Kültür Dernekleri’nin Maraş’ın Pazarcık ilçesine bağlı Narlı’daki şubesine gönderilen yardım malzemelerine AFAD tarafından el konuldu.

Depremzedeler için Mersin’in Akdeniz ilçesi Kazanlı mahallesinde yurttaşlar tarafından 21 Şubat günü 14 çadırın bulunduğu bir alan kuruldu. Depremzedelerin yerleştirildiği çadırlar, daha sonra bölgeye gelen polisler tarafından “İzinsiz, burası afet bölgesi olmadığı için valilik veya kaymakamlıktan izin alınması gerekir” gerekçesiyle 23 Şubat günü söküldü. Bunun üzerine depremzedeler Çay ve Çilek mahallelerinde bulunan kültür evlerine yerleştirildi.

Diyarbakır’ın Bağlar ilçesi Şehşamil mahallesinde, depremzedelerin evlerinin yakınına kurduğu beş çadırdan üçü polis tarafından 26 Şubat günü kaldırıldı. Diğer iki çadırın kaldırılmasından çevredekilerin tepkisi üzerine vazgeçildi. 28 Şubat gecesi de aynı bölgedeki Koşuyolu Parkı’nda kurulan çadırlar boşaltıldı. Parktaki 33 çadırdan 28’i yemek yardımının ve elektriklerin kesileceğinin söylenmesi üzerine boşaltıldı. Depremzedelere çadırları boşaltmaları karşılığında 2 bin TL ve gıda yardımı teklif edildiği öğrenildi. Çadırları boşaltan yurttaşların bir kısmının Dicle nehri kıyısındaki çadır kente, bir kısmı da hasarlı evlerine gittiği bildirildi.

Hatay Defne’de TİP, Halkevleri, TTB, Hatay Tabip Odası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Türkiye Psikiyatri Derneği, SES ve KESK gibi kuruluşlarının yemek dağıtımını yaptığı, veterinerlik, sağlık ve konaklama hizmeti verdiği Sevgi Parkı, 28 Şubat günü boşaltıldı.

Parka gelen Vali Yardımcısı, terörle mücadele polisleri ve AFAD ekipleri, örgütlere parkın boşaltılması için saat 18.00'a kadar süre verdi, ancak yazılı bir tebliğ yapmadı. Parktaki bir depremzedenin, "Burası bizim evimiz, terk etmeyeceğiz" demesi üzerine de polis "Sizin gibi ortalıkta boş gezenler yüzünden güvenlik alamıyoruz burada" diye yanıt verdi.

13 Mart günü de Rotary Kulüp ile Ekmek ve Gül'ün İskenderun Mustafa Kemal Mahallesi'nde kurduğu çadırkent için depo ve çamaşırhane olarak kullanılan İskenderun Belediyesi'ne ait spor salonu, polis zoruyla boşaltılmak istendi. İskenderun Kaymakamı ve Hatay Valiliği yetkilileri, salonun boşaltılmasını, sivil yardım ekiplerinin çadırkenti terk etmesini istedi. Depremzedelerin tepkisi üzerine spor salonun önüne polis ekipleri sevk edildi.

Kaymakamlık yetkilileri ile görüşen CHP Hatay Milletvekili Suzan Şahin'in girişimleriyle spor salonundaki eşyaları gönüllülerin boşaltması karşılığında çadır tahsis edilmesi, kaymakamlığın da depremzedeler için ayrıca spor salonuna çamaşır makinası ve yardım malzemeleri getirmesi konusunda anlaşıldı.

Saadet Partisi, depremlerin ardından Malatya'da kurulması için destek verdiği aşevinin herhangi bir gerekçe gösterilmeden Malatya Valiliği tarafından kaldırılmasının talep edildiğini açıkladı. Saadet Partisi Malatya İl Başkanı Mustafa Canbayı karara ilişkin "Bu talimatın Millet İttifakı Cumhurbaşkanı adayı olan Kemal Kılıçdaroğlu'nun ziyaretiyle alakalı olduğunu düşünüyoruz" dedi.

Bu arada İzmir depreminin ardından Bayraklı'da kurulan konteynerkente yerleştirilen depremzedelerden, 12 Mart günü bir hafta içinde konteynerleri boşaltmaları istendi. Kalıcı konut sorunu hâlâ çözülemeyen depremzedelerin boşaltacağı konteynerlere deprem bölgesinden gelen 1600 kişinin yerleştirileceği bildirildi.

Konteynerlerde kalan depremzedelere verilen kâğıtta valinin imzasının olmadığı, Geçici Konaklama Yönetim Yardımcısı Şuayip Üner'in imzasının olduğu öğrenildi...

Depremi ardından Antalya, Muğla, İstanbul, İzmir, Ankara, Nevşehir'deki otellere yerleştirilen depremzedeler, turizm sezonu başlayacağı için 16 Mart haftası itibarıyla otellerden çıkarılacak.

Hatay Karaçay Tomruksuyu Köyler Koordinasyonu, Samandağ'da Karaçay ve Tomruksuyu mahallelerine kurulan eğitim çadırlarının valilik tarafından kaldırılmak istendiğini bildirdi. Açıklamada, "Festival alanında bin bir emekle kurduğumuz eğitim çadırlarına İBB çocuk parkı kurdu diye Vali Yardımcısı geldi, tehdit etti ve sabah parkın sökülmesini istedi. Üstelik aynı alana halkın istemediği bir konteyner kent kurmak istiyorlar" dendi.

İLETİŞİM VE HABERLEŞME HAKKI İHLALLERİ

Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi Başkanı Sibel Hürtaş:

"Bazı televizyon kanallarının yöneticilerine 'Depremzedeleri konuşturmayın' şeklinde talimatlar gittiğini biliyoruz. Yine bazı televizyon kanallarının yönetimlerine bazı ayarlar verildiğini, 'Sadece kurtarma görüntülerini verin, sadece şu koordinasyon merkezindeki şu çadırların önünden yayın yapın' talimatları verildiğini biliyoruz. Maalesef bazı yayın yöneticilerinin de daha hiç talimata ihtiyaç duymadan, bazı sansür mekanizmaları geliştirdiklerini biliyoruz."

Depremde enkaz altında kalan en az 27 gazeteci yaşamını yitirdi.

Depremi hemen ertesinde 7 Şubat günü bant daraltma yöntemiyle sosyal medya platformları Twitter ve TikTok'a erişim engellendi, internet hızı düşürüldü. Engelleme için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından bir karar alınmadığı ortaya çıktı. Gerçek zamanlı ağ verileri üzerinden erişim engellemelerini analiz eden Netblocks 40 ayrı gözlem noktasının verilerine dayanarak Turkcell ve TTNNet servis sağlayıcıları üzerinde Twitter'ın engellenmekte olduğunu açıkladı. Ancak, Twitter engellemesinin deprem kurtarma çalışmalarında yaşanan koordinasyon eksikliğine yetersizliğe ilişkin yoğun eleştirilerden kaynaklandığı biliniyor.

Depremde gerek enkaz altında mahsur kalanların yerlerini bildirmek gerekse kurtarma çalışmalarına katılanların haberleşme için sosyal medyayı kullanması nedeniyle internet kesintisi Türkiye çapında tepkilere neden oldu.

Emniyet Genel Müdürlüğü, depremin ardından düzenli olarak sosyal medyaya ilişkin soruşturmalar hakkında açıklama yapmaya başladı. Açıklamalarda standart olarak “*Maraş merkezli depremlere ilişkin sosyal medya platformlarında, korku ve panik yaratmak amacıyla provokatif paylaşımlarda bulunduğu değerlendirilen*” ifadesi kullanıldı. 20 Mart günü yapılan açıklamada, 1.193 “hesap yöneticisinin tespit edildiği” belirtilerek “746 hesap yöneticisi hakkında adli işlem başlatılmış, Cumhuriyet Başsavcılıklarından alınan talimat doğrultusunda 185 şahıs gözaltına alınmış, 48’i tutuklanmıştır” dendi.

Bu açıklamalarda gerçekten provokatif paylaşımlar (örneğin depremzedelere “tasmalı it” ya da “tiyatrocü” diye kişiler) ile iktidarın uygulamalarını eleştiren, olumsuzlukları dile getiren kişiler arasında bir ayırım yapılmadığına dikkat çekmek gerekiyor...

Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 21 Şubat günü yaptığı başvuruya Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği 340 adres ve internet sitesine erişim engeli getirdi.

Prof. Dr. Yaman Akdeniz, erişim engeli kararını kabul eden hâkimin Ekşi Sözlük’ü kapatan hâkim olduğunu söyledi: “Aynı Süpermen Hâkim, 24 saat içinde 95 tane daha karar verdikten sonra, 96. kararla da Ekşi Sözlük’ü engellemiş.”

Kerem Altıparmak: Kararda ‘ekli belgeler ve ekran görüntüleri incelenmiş olup’ deniyor. Karar veren kişi bir süper insan olmalı. 340 adres ve siteyi, ekli belgeleri, ekran görüntülerini incelemek normal bir insan için aylar sürebilir. Ama sulh ceza hakimleri için bir kaç dakikalık bir şey...

GSM Şirketleri Hakkında Soruşturma: Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı ve eski BTK Başkanı Ömer Fatih Sayan, deprem bölgesinde iletişimin kesilmesi nedeniyle Turkcell, Türk Telekom, Vodafone hakkında 14 Şubat günü soruşturma açıldığını bildirdi. ³⁶

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA) Eş Direktörü Av. Veysel Ok, depremlerin etkilediği bölgelerde hizmetlerinde sorunlar yaşanan GSM operatörleri ile sosyal medyaya erişimi kısıtlayan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) yetkilileri hakkında “görevi kötüye kullanma”, “haberleşmenin engellenmesi”, “bilinçli taksirle öldürme” ve “bilinçli taksirle yaralama” gerekçeleriyle 10 Şubat günü suç duyurusunda bulundu. ³⁷

Gazetecilere Baskılar ve Düşüncüyü İfade Özgürlüğünün Kısıtlanmasına Örnekler

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, deprem kurtarma çalışmalarına ilişkin sözlerini gerekçe göstererek gazeteciler Merdan Yanardağ ve Enver Aysever hakkında soruşturma başlattı. Yanardağ, 10 Şubat günü savcılıkta ifade verdi.

Siyaset bilimci Özgün Emre Koç, depremlerdeki arama kurtarma çalışmalarıyla ilgili Twitter paylaşımında “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği” iddiasıyla 7 Şubat günü İstanbul’da gözaltına alındı. Koç, aynı gün serbest bırakıldı.

Evrensel muhabiri Volkan Pekal, depremde yaralananların tedavi gördüğü Adana Şehir Hastanesi’nde 7 Şubat günü gözaltına alındı.

Mezopotamya Ajansı muhabiri Mahmut Altıntaş ve Jinnews muhabiri Sema Çağlak, 8 Şubat günü Urfa Birecik’te arama kurtarma çalışmalarını izlerken gözaltına alındı.

7 Şubat günü Diyarbakır’da polisler, Sputnik Türkiye muhabiri Sertaç Kayar, Ajans Sur Genel Yayın Yönetmeni Arif Bulut ve Kuzey Irak merkezli Kürdistan 24 kanalı muhabiri Sıddık Eren’in belli bölgelere erişimlerine izin vermeyerek engelledi.

³⁶ <https://www.haberturk.com/yazarlar/kemal-ozturk/3570232-gsm-sirketlerine-sorusturma-acildi>

³⁷ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gsm-operatorleri-ve-btk-yetkilileri-hakkinda-suc-duyurusu/>

Mezopotamya Ajansı muhabiri Mehmet Güleş ve sokakta röportaj yaptığı deprem mağduru bir kişi, 8 Şubat günü Diyarbakır'da gözaltı alındı.

9 Şubat günü Hatay'da Halk TV muhabiri Fırat Fıstık, jandarma tarafından engellendi.

9 Şubat günü Malatya'da gelişmeleri izleyen Halk TV muhabiri Ferit Demir, polisler tarafından dövüldü. Demir, "Bütün kameralar AFAD TIR'ının üzerine çıkarıldı. Bize izin vermediler. 'Kontenjan doldu' dediler (...) Enkazın başında kadın kardeşimizi kurtarmaya çalışan özel hareket polisi bana laf söyledi. 'Niye çekiyorsun sen diye' bağırdı. Sonra ben giderken TEM yeleği giymiş polis arkamdan bana tekme attı. Yere düştüm, pantolonum yırtıldı, bacağım kısmen yaralandı."

Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı, Avukat Erol Taslak hakkında 6 Şubat günü attığı "Herkesin sorduğu tek soru var şu anda: Devlet nerede?" tweeti nedeniyle soruşturma açtı.

Serbest gazeteci Rabia Çetin 11 Şubat günü Hatay'da bir grup korucu tarafından tehdit edildiğini ve bulunduğu yeri terk etmesinin söylendiğini Twitter'da paylaştı. Aynı gün Kampana News muhabiri Zübeyde Sarı Hatay'da çalışmalarını izlerken çekim yapmasının engellendiğini Twitter'da yazdı.

11 Şubat günü HDP İzmir İl Örgütü tarafından Osmaniye'ye gönderilen yardım TIR'ına "valilik izni olmadığı" gerekçesiyle el konmasını görüntüleyen Harun Yakaç hakkında "Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" iddiasıyla soruşturma açıldı.

Halk TV muhabiri Şirin Payzın, 9 Şubat günü Antakya'da sözlü tacize uğradı.

11 Şubat günü Adıyaman'da kimliği bilinmeyen bir kişi CNNTürk muhabiri Serdar Er'i canlı yayında tartakladı.

14 Şubat günü Adıyaman'da N.A. adlı hemşire Habertürk'ün canlı yayını sırasında "3 gün boyunca Adıyaman'a hiçbir görevli ve üst düzey yetkilinin gelmediğini" söyledi. Yayının ardından N.A.'nın evine giden polisler "Cumhurbaşkanı'na hakaret" ve "halkı kışkırtma" iddialarıyla tutanak tuttu.

16 Şubat günü Hatay'ın Defne ilçesine giden TELE 1 muhabiri Hazal Güven ve kameraman Umutcan Yitük'ün önü kolluk gücü olduğu iddia edilen silahlı kişilerce kesildi. İki gazeteci, olay yerinden araçla uzaklaştı. Silahlı kişiler bir süre gazetecileri takip etti.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, Kumçatı Köyünde barajın çatladığı, Hatay Yarseli Barajı'nın duvarının çatladığı yönünde sosyal medya paylaşımı nedeniyle BaBala TV sahibi Oğuzhan Uğur hakkında "Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" iddiasıyla soruşturma açtı.

MHP Genel Başkan Yardımcısı Feti Yıldız, depremlerin ardından ortaya çıkan tabloyu eleştiren gazeteci Can Ataklı hakkında suç duyurusunda bulundu. Ataklı hakkında soruşturma açıldı.

Adıyaman'da Habertürk canlı yayınına girerek Cumhurbaşkanı Erdoğan ve yetkililere tepki gösteren sağlık çalışanı hakkında tutanak tutuldu. Sağlık çalışanı tutanağa, "Benim gazeteciye anlattıklarım, söylediklerim suç değildir" şerhi düşerek imza attı. ³⁸

Ekşi Sözlük'e 21 Şubat günü akşam saatlerinde erişim engeli geldi ancak BTK'den herhangi bir açıklama yapılmadı. Hükümet temsilcilerinin de sessizliğini koruduğu kararla ilgili olarak ilk açıklama AKP MKYK üyesi Mücahit Birinci'den geldi: "Ekşi Sözlük kapanmasın, bana da çok hakaret var, ama özgürlüktür" diyen siyasetçiler, münhasıran kendilerine sövdükleri özel mecralarını açabilirler. Ekşimiş mecranın temel hedefi milletimizin maneviyatıdır, mecra kapalı kalacaktır."

Ekşi Sözlük CEO'su Başak Purut, karar hakkında BTK'nin kendilerine bir açıklama yapmadığını ve içeriği bilmedikleri için itiraz edemediklerini söyledi. Purut, "Ancak yaptığımız sorgulama esnasında, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliğinin 22/02/2023 tarihli ve 2023/1532 d. iş sayılı kararı ile erişim engeli kararı alındığını gördük" dedi.

İzleyen günlerde Ekşi Sözlük'ün deprem kurtarma çalışmalarına katılan bir askerin yazısı nedeniyle kapatıldığı öğrenildi. Ekşi Sözlük, mahkemenin itirazı kabul etmesi üzerine 2 Mart günü açıldı. Ancak, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararına itirazı değerlendiren 5. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla 3 Mart günü yeniden erişim engeli kararı verildi.

³⁸ <https://www.diken.com.tr/erdogani-adiyamana-cagiran-saglikciya-polis-gonderildi-soylediklerim-suc-degil/>

Avukat Erdoğan Akdoğdu'nun "Ahmet Güreşçi'nin gözaltında ölümüne" ilişkin sosyal medya paylaşımına Ankara 5. Sulh Ceza Hakimliği tarafından erişim engeli getirildi.

Oyuncular Oktay Kaynarca ve Kenan İmirzalıoğlu'nun, AHBAP Derneği'ne destek verdikleri için sekiz ulusal kanalda yapılan "Türkiye Tek Yürek" adlı ortak deprem yayınına kabul edilmediğini yazan gazeteci Birsen Altuntaş'ın haberine erişim engeli getirildi.

Depremler sonrası yapılan yayınları değerlendirmek için 22 Şubat günü toplanan RTÜK, Halk TV, Tele 1 ve Fox TV'ye program durdurma ve para cezaları verdi.

- FOX'ta yayınlanan "Orta Sayfa" programında moderatör Doğan Şentürk'ün, AFAD'ın yardımları engellediği sözleri... FOX'a üst sınırdan idari para cezası yaptırımı uyguladı.
- Halk TV'de "Büyük Felaket Özel Yayın" programında TİP Milletvekili Ahmet Şık'ın sözleri... Halk TV'ye üst sınırdan 5 kez program durdurma ve üst sınırdan idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verdi.
- Halk TV'de deprem bölgesinden yayına bağlanan Şirin Payzın'ın "bölgede sistematik yağmacılık ve hırsızlık yapıldığı iddiaları"... Halk TV'ye üst sınırdan idari para cezası...
- Tele 1'in "18 Dakika" programında Merdan Yanardağ'ın depremdeki yıkımın sorumlusunun siyasi iktidar ve belediyeler olduğunu öne sürmesi... Üst sınırdan idari para cezası ve yine üst sınırdan 5 kez program durdurma cezası kararı...
- Tele 1'de yayınlanan "Forum" programında Namık Koçak'ın Macar Arama Kurtarma ekibinden "pet şişe suyun dövizle parasını istediler" sözleri... üst sınırdan idari para

Depremin ardından cezaevlerindeki durum hakkındaki sosyal medya paylaşımı nedeniyle gözaltına alınan Asya Doru, 12 Şubat günü "Sansür Yasası" uyarınca tutuklandı.

Habertürk, 7 Şubat günü enkazın önünde bekleyen depremzedelerle konuşurken Erdoğan'ın sözlerini eleştiren ve tepki gösteren bir kişinin sesini yayından aldı.

10 Şubat günü TRT haber spikeri Fuat Kozluklu'nun deprem bölgesinden bilgi aktardığı sırada mikrofona konuşup sesini duyurmaya çalışan bir depremzede şunları söyledi:

"Merhaba sorar mısınız yöneticilerinize iki gün boyunca, 50 saat boyunca burayı yapayalnız bıraktıkları için memnunlar mı? Sorar mısınız, sorun onlara. Söyleyin."

TRT bu sözlerin ardından Maraş'taki canlı yayını aniden kesti. Canlı yayın sunucusu Nilgün Balkaç "Fuat hazır olduğunda bir kez daha döneceğiz Fuat'a" dedi.

12 Şubat günü TV100 muhabiri, Adıyaman'da yaptığı canlı yayın sırasında konuşmak isteyen depremzedeyle iterek kameradan uzaklaştırdı. Canlı bağlantı sırasında konuşmak istediğini söyleyen depremzede, "6 gündür elektriğimiz yok, çadır yok. Söyleyin ,dışarıdayız soğuktan ölüyoruz" diye seslendi. TV100 muhabiri Sertaç Murat Koç, depremzedeyle eliyle iterek kameradan uzaklaştırdı ve mikrofonunu sakladı.

Depremzede ise "Ben konuşmak istiyorum ama" diyerek tepki gösterdi. Hemen sonrasında stüdyodan yayın kesildi.

Hatay'ın Defne ilçesinde meydana gelen depremin ardından, patronların işçileri çalışmaya zorlamasını ve kent merkezindeki çadırların kaldırılmasını eleştiren BİRTEK-SEN Genel Başkanı Mehmet Türkmen "halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak" gerekçesiyle ifadeye çağırıldı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Halk TV muhabiri Seyhan Avşar hakkında Hatay'da Ahmet Güreşçi'nin işkenceyle öldüğü iddiasını haberleştiği gerekçesiyle soruşturma açıldı.

23 Şubat günü Malatya'dan canlı yayın bağlantısı yapan Halk TV ekibine aracından elinde çekiçle inen bir kişi saldırdı. Muhabir Ferit Demir'in şikayetçi olmasına rağmen saldırgan hakkında işlem yapılmadı.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, gazeteci Mir Ali Koçer hakkında depremlere ilişkin sosyal medya paylaşımını nedeniyle "Dezenformasyon Yasası" uyarınca soruşturma açıldı.

Antep'te kurtarma çalışmalarına katılan Umut Polat, "Cumhurbaşkanı'na hakaret" iddiasıyla gözaltına alındı. SGDF üyesi Umut Polat, 22 Şubat günü tutuklandı.

Osmaniye'de 27 Şubat günü sosyal medya paylaşımları nedeniyle gözaltına alınan "Mutlu Şehir Osmaniye" internet sitesinin yöneticisi Ali İmat ve İbrahim İmat, "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" iddiasıyla tutuklandı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve yetkililer hakkında suç duyurusunda bulunan Avukat Hüseyin Cimşit hakkında sosyal medya paylaşımı nedeniyle Samsun Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Jeofizik Yüksek Mühendisi Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan, sosyal medya paylaşımı nedeniyle 28 Şubat günü Elazığ'da gözaltına alındı. Malatya Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılan Ercan hakkında "İlk iki gün asker inmediği için korumasız kadınlara tecavüz edilmiş" şeklindeki paylaşımı nedeniyle soruşturma ("Halkı kin ve düşmanlığa tahrik") açıldığı öğrenildi.

Rize Halkevi üyesi Şenol Terzioğlu, 28 Şubat günü depreme ilişkin sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek gözaltına alındı.

23 Derece adlı yayın platformunun sahibi gazeteci Gökhan Özbek, 1 Mart gecesi Ankara'da gözaltına alındı. Avukat Gizay Dulkadir, "Dezenformasyon Yasası" uyarınca gözaltına alınan Özbek'in 2 Mart günü serbest bırakıldığını duyurdu. Dulkadir, "Gökhan Özbek sadece 23 Derece kanalından yaptığı haberlerle suçlanıyor. Suçlamalar arasında depremzedelerden milletvekillerine kadar pek çok kişinin açıklamalarının haberleştirilmesinden ibaret görseller bile var. İnanılır gibi değil! Sadece gazetecilik yaptığı için gözaltında tutuluyor. Yapılan haberler hiçbir somut dayanağı olmayan şekilde yorumlanarak 'Şu ima edildi', 'Bu söylenmeye çalışıldı' şeklinde ithamlarda bulunuluyor. Başkalarının iddialarını haber yapmak bile suçlama konusu edilmiş" dedi.

Adana'da yıkılan binalara ilişkin soruşturmada kısıtlılık kararı verildi. Yıkılan 11 binayı inşa eden 11 müteahhittin tutuklandığını hatırlatan Avukat Tugay Bek, soruşturmalar davaya dönüşüncüye kadar, tarafların dosyaları inceleme ve örnek almasının önüne geçildiğini söyledi.

Avukat Bek, Evrensel gazetesinde yayınlanan yazısında, "Hukuk sistemimiz, kural olarak soruşturmada taraf olanların ve onların vekillerinin dosyayı inceleme ve belge alma haklarını tanımaktadır. Bu hakkın, istisnası olarak düzenlenen CMK madde 153/2'de 'Müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise... kısıtlanabilir' denmektedir. Soruşturmanın amacını, en genel hali ile, depreme yıkılan binalarda meydana gelen yaralanma ile can ve mal kayıplarında kusuru tespit edilenlerin cezalandırması, olarak tanımlayacak olursak, tarafların dosyayı inceleyip belge alması bu amacı nasıl tehlikeye sokmuş olabilir? Esasen, Anayasal düzeni hedef alan, uyuşturucu ticareti ve mafya benzeri suç örgütlerine yönelik soruşturmalarda, şüphellilerin kaçmasının, gizlenmesinin ve delilleri karartmasının önüne geçmek amacı ile kanuna konulmuş olan 'Kısıtlama' kararının, deprem soruşturmalarında alınması, açık bir hukuk ihlalidir" dedi.

Avukat Bek yazısında, şu soruları dile getirdi:

Kısıtlama kararları ile;

Hangi üstün kamusal yarar korumaktadır?

Toplumdan gizlenen, insanların öğrenmesi istenmeyen bilgi ve belgeler nelerdir?

Siyasi iktidar, bununla neyi amaç edinmektedir?

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, Adıyaman'da 30'u rehber, 35'i Kuzey Kıbrıslı öğrenci, öğretmen ve velinin öldüğü Grand Isias Otel'e ilişkin soruşturmaya gizlilik kararı verildiği iddialarını yalanlamış, deprem soruşturmalarında gizlilik kararı olmadığını savunmuştu. 25 Şubat günü Adıyaman'da konuşan Bozdağ "Isias Otel ve diğerleriyle ilgili verilmiş bir gizlilik kararı yoktur. Şu anda da Türkiye genelinde yürüyen soruşturmalarda gizlilik kararı verilen herhangi bir soruşturma yoktur" demişti. ³⁹

1 Mart günü SOL Parti İstanbul İl Örgütü'nün, Kadıköy'de "Hükümet istifa" sloganıyla gerçekleştirildiği eylemde aralarında MYK Üyesi Alper Taş, İstanbul İl Başkanı Avukat Deniz Demirdöğen, gazeteci

³⁹ <https://bit.ly/3JVVcsM>

Asena Tunca, BirGün çalışanları Ezgican Ceylan, Ahmet Can Sarıkaya ve avukatların da bulunduğu 77 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar serbest bırakıldı.

Hatay Defne'deki dayanışma noktalarının zorla tahliye edilmek istenmesine karşı 1 Mart günü Halkevleri'nin Taksim'deki İstanbul Halkevi önünde yapmak istediği eyleme polis müdahale etti, 8 kişi fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındı.

Osmaniye Yunus Emre Mahallesi'nde semt evine polis tarafından gerçekleştirilen baskında 10 TKP üyesi gözaltına alındı.

26 Şubat günü İstanbul Emek, Barış, Demokrasi Güçleri Deprem Koordinasyonu'nun "Deprem değil Rantçı Düzeniniz Öldürdü" sloganıyla Kadıköy'de yapmak istediği eyleme polis müdahale etti, 100'e yakın kişi fiziksel şiddet uygulanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında deprem bölgesinden gelen hekimler de bulunuyor...

Aynı gün Kadıköy'de Kızılay'ı protesto etmek isteyen TİP üyeleri de ablukaya alındı. TİP Milletvekilleri Ahmet Şık ve Barış Atay'ın da katıldığı eylemde çok sayıda kişi gözaltına alındı.

27 Şubat günü Kızılay'ı protesto etmek için Kadıköy Şube Müdürlüğü önüne siyah çelenk bırakmak isteyen Emekçi Hareket Partisi (EHP) üyelerine polis müdahale etti. Parti yöneticilerinden Özge Akman ile çok sayıda parti üyesi gözaltına alındı.

SOL Parti'nin Mersin'de 28 Şubat günü düzenlediği Kızılay protestosunun ardından ev baskınlarında 13 kişi gözaltına alındı.

Hatay Defne'deki Sevgi Parkı'nın boşaltılması girişimi nedeniyle 28 Şubat günü Ankara'da basın açıklaması yapmak isteyen Halkevleri üyelerinin Genel Merkez binasından çıkışı polis tarafından engellendi. Polis, Halkevleri Genel Başkanı Nebiye Merttürk ve GYK Üyesi Hadi İskit'in de aralarında bulunduğu 9 kişiyi gözaltına aldı.

27 Şubat günü Ankara'da TİP üyelerinin Kızılay Genel Merkezi önünde yaptığı basın açıklamasında 2 kişi gözaltına alındı.

Aynı gün İstiklal Caddesi'nde Kızılay'a ilişkin bildiri dağıtan Öğrenci Kolektifleri ve Feminist Kolektif üyesi 4 kişi gözaltına alındı.

Gençlerbirliği Kara Kızıl Taraftar Grubu üyesi Avukat Erkan Çiftçi hakkında 1 Mart günü katıldığı bir televizyon programındaki sözleri nedeniyle Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

ANKA Haber Ajansı'nın 27 Şubat günü servise koyduğu "depremlerden üç hafta sonra, iktidarın beş kentte toplam 23 milyon 426 bin metrekare alanda 85 bin 250 yeni daire yapılması için plan hazırladığı, projelerin iktidara yakın şirketlere verildiği" haberine Optimal Proje Yönetim ve İnşaat Sanayi Şirketi'nin başvurusu üzerine 8 Mart günü erişim engeli getirildi.

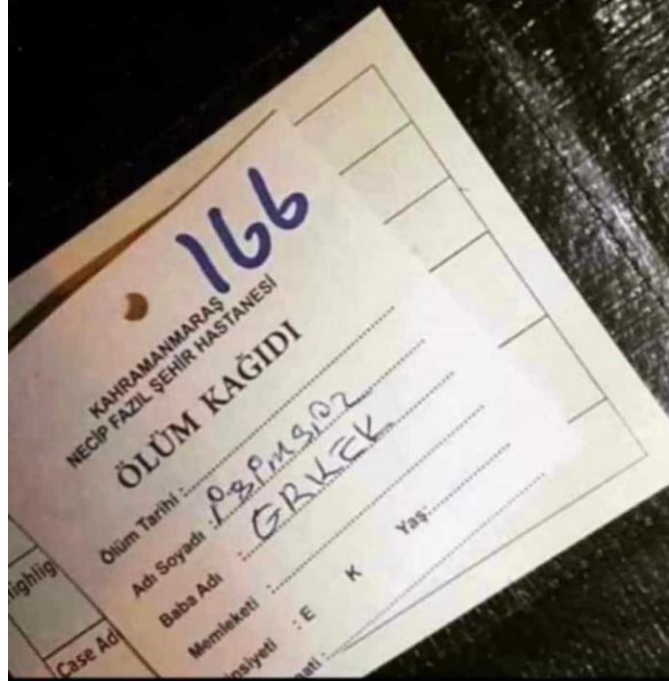
Evrensel, Cumhuriyet ve Gazete Duvar'da depremde zarar gören otoyolu yapan şirkete ilişkin haberlere erişim engeli getirildi.

Sözcü gazetesinde AFAD eski Bilişim Daire Başkanı hakkındaki habere erişim engeli getirildi.

Yönetmen Orhan Eskiköy, 11 Mart günü Hatay Samandağ'da çekim yaparken gözaltına alındı.

DEPREMDE YAŞAMINI YİTİRENLER, KİMLİĞİ SAPTANMADAN GÖMÜLENLER

Depremde yaşamını yitirenlerin kimlikleri saptanmadan ya da ileride kimlik saptaması yapılabilmesi için gerekli adımlar atılmadan toprağa verilmesi de önemli bir sorun oldu. Depremde ilk günlerinde, kimlik saptanması ve ölüm nedeni belirlenmesi sürecinde adli tıp uzmanlarının çalışmalarında yeterince yer alamaması, koordinasyonsuzluk, genel panik havası nedeniyle cenazeler savcılarının inisiyatifleriyle defnedildi.

Depremi ilk günlerinden itibaren binlerce kişi yükümlülükler yerine getirilmeden, geleneklere uyulmadan toplu mezarlara gömüldü.

Depremde yaşamını yitirenler için matbu ölüm belgeleri hazırlandığı da ortaya çıktı. Ölüm nedeninin önceden “enkaz-çökme-göçük altında kalma ile oluşan genel beden ve kafa travması” yazılı matbu belgelerde sadece kimlik bilgileri bölümü dolduruldu. Ölüm nedeni olarak sadece “enkaz altında kalma”yı gösteren bu belgeler, arama kurtarma ekiplerinin gecikmesine bağlı donma, kan kaybı vb. ölümlerin olduğunun kanıtlanmasını zorlaştırdı.

Başta köylerde olmak üzere birçok kişinin kimliği saptanmadan gömüldüğünü ifade eden Adli Tıp Uzmanları Derneği (ATUD) Başkanı Prof. Dr. Ahmet Hilal, normalde yapılması gerekenlerle depremde yapılanların birbirine uymadığını söyledi. Evrensel gazetesinde yayınlanan habere göre Hilal, “Yapılması gereken; her cenazeden örnek alınması lazımdı. İnsanlar yakınlarını ilk başlangıçta buldukları zaman tanıyabildiler. Araya zamana girince göçüğün etkisiyle cenazelerin şekilleri, biçimleri ve görüntüleri bozulunca tanınmaz hale geldiler” dedi.

Normal durumda kimliği belli olan ya da olmayan herkesten DNA için FDA kartı denilen kan örneklerinin damlatılarak alınması gerektiğini anlatan Hilal, kimi yerlerde bu işlemin de yapılmadığını belirtti.

Sağlık Bakanlığı ile sağlıklı bir iletişim kuramadıklarını ifade eden Prof. Dr. Hilal şunları söyledi:

“Biz sürecin başında uzmanlık derneği olarak gönüllü listesi oluşturduk. Çünkü bu işi koordine eden Adli Tıp Kurumu’ydu. Adli Tıp Kurumu’yla bağlantıya geçtik. Onlar da ‘tabii seve seve götürürüz’ dediler. Ama üniversitelerin bazıları dediler ki; ‘resmi yazı olmadan biz size izin vermeyiz. İnsanlar yıllık izinden alıp ya da kendileri valiliğe başvurarak gitmeye de razıydı. Biz bunun önüne geçebilmek için Sağlık Bakanlığı ve CİMER’e yazı yazdık. Kamuoyuna da durumu açıkladık ve dedik ki; ‘Olağanüstü bir durumdayız. Herkesin görevlendirmesini çıkarılsın’. Aynı talebi rektörlüklere ve YÖK’e de yazdım. Ama hiçbirinden bir dönüş olmadı. ATUD olarak yazılar yazdık; hiçbirinden bize olumlu olumsuz bir dönüş sağlanmadı. (...) Sağlık Bakanlığı TTB’ye yaptığını bütün uzmanlık derneklerine de yapıyor. Her şeyi ben yaparım kimse ile ilişki kurmamıza gerek yok diye düşünüyorlar.”⁴⁰

Prof. Dr. Ahmet Hilal, de yaklaşık 2 bin 500 cesedin henüz kimliklendirilmediğini söyledi. Devletin kaç kişinin kimliği belirlenmeden gömüldüğünü açıklaması gerektiğini belirten Hilal, “Devletin verileri daha

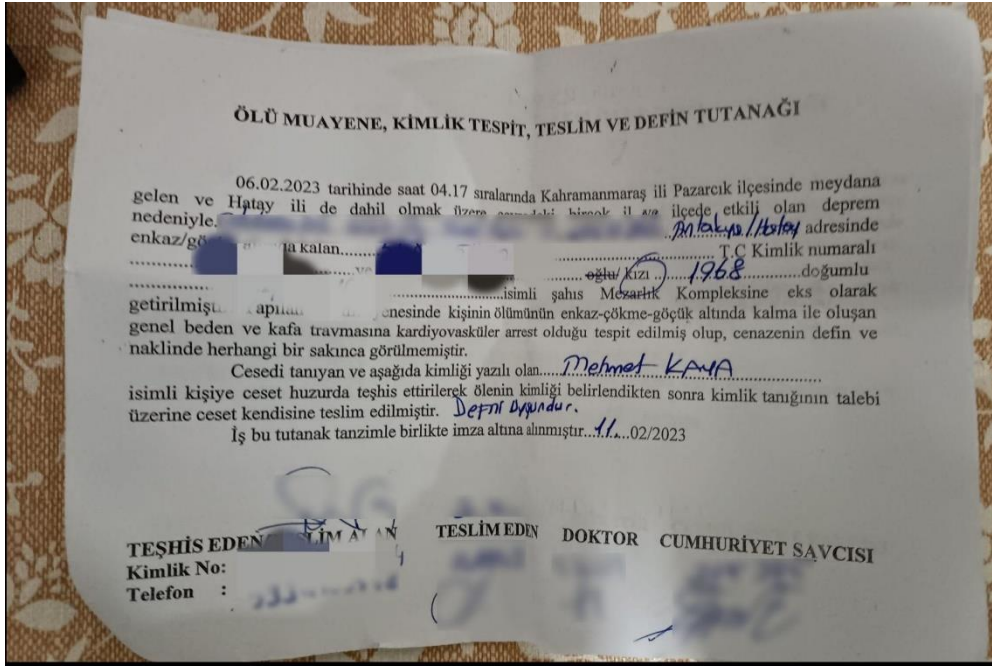
⁴⁰ <https://www.evrensel.net/haber/483968/adli-tip-uzmanlari-dernegi-enkaz-altindan-cikarilan-cenazeler-karisti>

açık paylaşması gerekiyor. Bunları açıklarsa sosyal medyadaki çok abartılı rakamlar da ortadan kalkar. Mantıklı, izah edilebilir sayılara gelir”

ATUD’un ilk günden itibaren ölülerden DNA örneği alınması uyarısı yaptığı hatırlatan Hilal, şöyle konuştu:

“Yakınlarını kaybedenler için ilk başlangıçtan itibaren uygun bir çalışma yapılamadı. Önceden örnek alındıysa mezar açılmasına gerek kalmayacaktı. Ölülerden dış, kan, doku örneği alınması lazımdı. Örneklerden DNA profili çıkarılıyor. Kaybolanların anne, baba ya da çocukları hayattaysa (birinci derece akraba) DNA tespitleri daha kolay. İkinci derece yakınları (kardeş, amca, dayı gibi) varsa o zaman kimliklendirme çalışması daha zor. Çünkü adli tıp kurumunun yaptığı kimliklendirme, anne, baba ve çocuklar üzerinden yürüyor. Anne, baba ya da çocukları (birinci derece akraba) varsa yüzde 99.99 oranda kimliği doğru tespit edilebiliyor. Eğer yoksa o zaman ikinci derece yakınlarından alınan örneklerle bu oran daha düşük oluyor. Çok daha karmaşık testlere, denemelere ihtiyaç var. Her zaman her yerde ve her olguda yapılamaz.”

(Fotoğraf: Evrensel, 11 Mart 2023)

ATUD’un 6 Mart günü açıklanan “**Deprem Bölgesi Raporu**”nda da (özetle) şu öneriler yer aldı ⁴¹:

- ... Bundan sonraki depremlere hazırlıkların en kısa sürede başlaması, koordinasyonu sağlayan Adli Tıp Kurumu’nun ATUD ile birlikte gönüllü listelerini oluşturup her yıl bunları yenilemesi uygun olacak.
- Benzer bir durum ile karşılaşıldığında; depremde görev almış arkadaşların deprem bölgesinde veya belli bir merkezde koordinasyonu sağlamak üzere ekip oluşturması, koordinasyonun bu ekip tarafından yürütülmesi adli tıp hizmetlerinin daha sağlıklı ve hızlı yapılmasını sağlar.
- ... Uzmanların gönüllülük temelinde gelmesi, gönüllü olarak gelmeyenlerin faydalı olamadıkları gibi diğer çalışanların motivasyonunu ve çalışma barışını da bozduğu, koordinasyon görevi verilen bazı kişilerin bir takım ruhu ile değil, emir veren kişi konumunda çalıştığı aktarımlardan anlaşıldı.
- Depremzede adli tıp uzman ve çalışanlarının hemen rutin mesaisine devam etmesinin beklenmesi çalışan sağlığı (özellikle de ruh sağlığı) açısından ciddi sorunlar yaratır. Deprem bölgesinde çalışan ve depremi yaşayan çalışanlara hak kaybına uğramayacak şekilde izin verilmesi gerekiyor.

⁴¹ <https://www.diken.com.tr/deprem-bolgesinde-yaklasik-2-bin-500-ceset-kimliklendirilmedi/>

- Deprem bölgesine görevlendirmeler en fazla beş gün ile sınırlandırılmalı. Görevlendirmelerin yedi-on gün olması, özellikle de hekimlerin hiçbir ihtiyacının karşılanamadığı ilk zamanlar için uzun, çalışma motivasyonunu ve fiziki dayanıklılığı düşüren bir süre. Rotasyonların üç-beş günlük sürelerle göre ayarlanması, gönüllü listelerinin buna göre düzenlenmesi gerektiği görüldü. Elbette bunun için geniş bir gönüllü listesine ihtiyaç var.
- Sağlık Bakanlığı yetkilileri deprem bölgesinde adli tıp uzmanlarına ihtiyaç olmasına rağmen, doktora ihtiyaç olmadığını belirtti. Sağlık Bakanlığındaki yetkililere adli tıp uzmanlarının görev ve çalışma alanlarını anlatmaya ihtiyaç olduğu gözlemlendi.
- Afetin en başından Adli Tıp Kurumu, Sağlık Bakanlığı, üniversiteler ve meslek kuruluşları arasında işbirliğinin başlaması, böylesine büyük çaplı bir afette yetişmiş tüm sağlık çalışanlarının iş birliği içinde çalışabilmesi sağlanmalı.
- Deprem gibi büyük çaplı felaketlerde “organizasyon” konulu bir çalışmaya ihtiyaç olduğu görülüyor.
- Defin işlemleri bitmeden fethi kabir işlemlerine başlandığı gözlemlenmiştir. Sahipli ya da sahipsiz tüm ölümlerden kimliklendirme için uygun örnekler alınmalıdır.
- Uzmanlık eğitimi veren kurumlarda ve sürekli meslek içi eğitimlerde kitlesel felaketlerde yapılması gerekenler ve organizasyon konusunda eğitim verilmelidir.

TTB'nin 4 Mart günü açıklanan **“6 Şubat Maraş ve 20 Şubat Hatay Depremleri Birinci Ay Raporu”**nda da kimliksiz defnedilenler konusunda şu bilgiler verildi:

“Depreme bağlı ölüm sayısı ile ilgili belirsizlik devam etmektedir. Örneğin, Maraş'ta yetkililer tarafından can kaybının resmi rakamlarla altı bin civarında olduğu, ancak belediye defin rakamlarının 11 bin civarında olduğu ifade edilmiştir.

Özellikle ilk yedi gün içinde enkazdan sağ çıkarılamayanlar arasında kimliği belirlenemeyenlerin sayısı dikkat çekicidir. Cesetlerin çoğundan DNA incelemesi için örnek alındığı bildirilmektedir. Adli Tıp Uzmanları Derneği'nin sahada yaptığı gözlemlerde kimliği tespit edilemeden gömülen cenazelerin yaklaşık yüzde 10 civarında olduğu düşünülmüştür. Bunların kimliklendirilmesi için yakınlarından alınan DNA örnekleri ile çalışmaların devam etmekte olduğu ve kimliği tespit edilen cenazelerin yakınlarına teslim edildiği belirlenmiştir.

Adli makamların elinde bulunan kayıtlarda kimliği bilinen ölümleri ve bilinmeyen ölümlerin sayısının açıklanması, adrese dayalı nüfus kayıtları ile karşılaştırılması ve kamuoyuna açıklanması toplumda gerçek ölüm sayısına dair soru işaretlerini giderebilecek bir yöntem olarak düşünülmelidir.”⁴²

Bu arada gazetecilere bilgi veren TTB Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı, adli tıp uzmanlarının deprem bölgesinde hemen görevlendirilmemesinin ve “yetkisizlik” sorununun resmi işlemlere yansımalarını söyledi.

Adli Tıp Uzmanları Derneği'nin deprem bölgesine gitmek için başvurduğunu, ancak “resmi görevlendirme” yapılmadığı için uzmanların işlem yapma yetkisi olmadığını söyledi.

Kimliği saptanamadan toprağa verilenlerin DNA incelemelerinin sürdüğünü ifade eden Fincancı, şöyle konuştu:

“Ölü muayenesi yapıldı, otopsi yapılan az sayıda vaka var. Çünkü buna olanak yoktu. Cenazeler, parmak izi ve diğer örnekler alınarak kodlamayla defnedildi. Yakınları olanlardan alınan tetkikler sonucu karşılaştırmalar ve o kodlamaya göre eşleştirmeler yapıldığında cenazelerin kimliği tespit edilebilir. Böylece eğer isterlerse kendi istedikleri yere defnedebilmeleri mümkün olabilecek.”

UNFPA Raporu: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), 6 Şubat depremine ilişkin Türkiye Depremi Durum Raporu'nda afet bölgesinde 226 bin olduğu tahmin edilen hamile kadından 25 bininin Mart ayında doğum yapmasının beklendiği kaydedilen raporda; 250 bin kadın için üreme sağlığı kitleri, 15 bin adet hijyen kiti ile 5 bin adet anne-bebek kitinin tedarik sürecinde olduğu ve 4 bin 45 adet hijyen ve

⁴² <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/1ayraporu.pdf>

anne-bebek kitinin dağıtıldığı bildirildi. Raporda, bölgede temiz su, duş, tuvalet ve el yıkama noktalarına erişimin sınırlı olmasının bulaşıcı hastalıkların yayılma riskini artırdığı uyarısı yapıldı. ⁴³

Seçimler ve Yerinden Edilenlerin Oy Kullanma Hakkı

Depremi ardından kesin sayı net olarak bilinmese bile bir milyondan fazla insan, yaşadığı yeri terketmek zorunda kaldı. Yurdundan ayrılmak zorunda kalan insanların barınma, beslenme, çalışma gibi temel haklarının ihlal edildiğini ya da bu haklarının tehlike altında olduğunu bir kez daha tekrar etmekte yarar vardır. Ayrıca, seçim takviminin öne alınması depremden etkilenen milyonlarca vatandaşın seçme ve seçilme hakkının da ihlal edilmesi riskini gündeme geçirmiştir. Bu konuda, 22 Mart günü TİHV tarafından yapılan açıklamayı hatırlatmakta yarar görüyoruz ⁴⁴:

(...) OHAL ilanı ile birlikte deprem bölgesinde yaşananlar, kurallardan ve kurumlardan kurtularak "anonim şirket" gibi yönetme siyasetinin devletin sosyal niteliğini nasıl yok ettiğini, sadece çıplak bir zor aygıtı olarak kaldığını açık bir şekilde göstermiştir. Kamusal güç ve olanakların yurttaşların yaşamını, sağlık ve esenliğini gözetemeyen bir tarzda kullanıl(a)maması, kullanıldığında ise farklı boyutlarda ayrımcılıkların yaşanması, yanı sıra maruz kalınan yukarıda sıralanan diğer hak ihlalleri depremden sağ kalan çok sayıda insanın yaşamakta oldukları yerleri terk etmeye zorlamıştır.

Ancak, bir anlamda "zorla" yerinden edilmiş olarak değerlendirilebilecek bu insanlar, göç etmek zorunda kaldıkları yerlerde de pek çok ihlal ve sorun ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlardan öne çıkan biri de, bu insanların erken bir tarihte çekilmiş seçimlerin sıkışık takviminin de etkisiyle temel bir yurttaşlık hakkı olan oy kullanma haklarının ihlal ediliyor olmasıdır.

Hep dile getirdiğimiz üzere, depremler sürecinin başından beri sağlıklı veri ve bilgi paylaşımındaki yetersizlikler nedeniyle toplumun bilgi edinme hakkı ciddi bir şekilde ihlal edilmektedir. Bu konuda da çok farklı sayılardan söz ediliyor olmakla birlikte, resmî açıklamalara göre, uluslararası hukuk tarafından bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilen yerinden edilmeye zorlanmış kişi sayısı en az iki milyon civarındadır.

Bilindiği gibi, 13 Mart 2023 tarihinde İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir açıklamayla "evlerinden taşınmak zorunda kalan depremzede vatandaşlarımızın, oy kullanabilmeleri için taşındıkları diğer il veya ilçelerin yanı sıra aynı il veya ilçe içinde de olsa yurt, otel, pansiyon, konteyner, çadır, huzurevi gibi geçici yerlerde de olsa yeni adres beyanlarının 17 Mart 2023 saat 23.59'a kadar nüfus müdürlüklerinin yanı sıra e-Devlet ve Nüfusmatikler üzerinden yapılabileceği vurgulanarak; 18 Mart 2023'ten itibaren ise adres beyanına dair işlemler ilçe seçim kurullarının kararı ile yapılabileceği" duyurulmuştu.

Bu sürenin bitiminde, 18 Mart 2023 tarihinde basın organlarında Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay tarafından yapılan ve deprem bölgesinden 345 bin 97 vatandaşın oy kullanmak için ikametgâh değişimi yapmış olduğuna dair bir açıklama yer almıştır.

Her ne kadar oy kullanma hakkına sahip olan kişi sayısını tam olarak öngörmek olanaklı değil ise de milyonlarca yerinden edilmeye zorlanmış insandan sadece 345 bin 97 kişinin bulunduğu yerleşim biriminde oy kullanabilecek olması yurttaşlık haklarının kullanımı bakımından kaygı vericidir. Bu durumda sayısı bilinmemekle birlikte büyük bir seçmen nüfusu, eğer oy hakkını kullanmak isterse, yaşamakta oldukları ağır travmatik sürece rağmen deprem bölgesindeki seçim çevresine gitmek zorunda kalacaktır.

Olağanüstü bir travmaya ve pek çok hak ihlaline maruz kalmış ve tamamlan(a)mayan bir yas süreci yaşayan bu insanlara oy haklarını kullanabilmeleri için gerçekleşmesi çok zor ve külfetli "tekliflerde/önerilerde" bulunmak, yurttaşlığı ellerinden almaktan başka bir şey değildir. Oy hakkı, yurttaşlara kamusal alana müdahil olabilmelerini, karar vericilerin icraatlarını eleştirebilmeyi, onların hesap verebilirliklerini ve maruz kalınan adaletsizliklerin bir daha tekrar etmemesini sağlayacak en önemli demokratik imkândır. Bu imkânın tüm yurttaşlar için eşitlik ilkesine uygun olarak tesis edilmesi ise demokrasi ve insan hakları değerlerini referans alan devletlerin yükümlülüğüdür. Bu nedenle de oy

⁴³ <https://bit.ly/40s3Ncc>

⁴⁴ <https://bit.ly/3FQLDbY>

hakkının kullanılabilmesi için güncellenen seçmen kütüklerinin güvenliği ile seçmen listelerinin doğru bir şekilde düzenlenmesi yükümlülüğü arasındaki dengenin ön koşulu insan hakları ilke ve değerlerine dayalı yaklaşımdır.

Nitekim bu durum, Birleşmiş Milletler tarafından 2021 yılında yayımlanan “Seçimlere İlişkin İnsan Hakları Standartları Rehberi'nin” 120. paragrafında “Başta kadınlar, azınlıklar, yerli halklar, ücra bölgelerde yaşayanlar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olmak üzere oy kullanma hakkından yararlanmak için gereken belgelere ilişkin ağır, külfetli veya kültürel olarak uygunsuz idari gereksinimler de dahil olmak üzere seçmen kaydının önündeki diğer makul olmayan engeller de ortadan kaldırılmalıdır” şeklinde çok net olarak ifade edilmiştir.

Kısacası toplum olarak yaşamakta olduğumuz bu derin yıkımdan en fazla etkilenen ve yerinden edilmeye zorlanmış yurttaşlarımızın haklarını kullanabilmeleri için halen buldukları yerleşim yerlerinde oy verebilmelerinin önündeki her türlü engel ve külfetin kaldırılmasına yönelik kolaylaştırıcı yöntem ve tedbirler derhal alınmalıdır. Siyasal iktidar ve muhalefet partileri başta olmak üzere tüm kamuoyunu da eşitlik ilkesine sahip çıkmaya çağırıyoruz.

SAĞLIK VE SAĞLIKLI ÇEVREDE YAŞAM HAKKI AÇISINDAN DEPREM BÖLGESİ

Depremi ardından iktidarın krizi yönetememesi ve koordinasyonsuzluğu beraberinde barınma, temizlik, gıda ve sağlık sorunlarını da getirdi. Gıda ve giysi yardımlarının ulaştırıl(a)maması, geçici konaklama alanlarındaki tuvalet, banyo, hijyen sorunları, salgın hastalık riskleri basın ve kamuoyunun gündeminden inmedi.

Deprem bölgesinde gönüllü çalışan sağlıkçıların verdiği bilgilere göre, su, temizlik ve sağlık hizmetlerine erişim zorluğu nedeniyle vajinal enfeksiyon, idrar yolu enfeksiyonu, bitlenme ve uyuz sorunları artış gösterdi. Sağlıkçılar, depremin ilk günlerinde soğuk nedeniyle üst solunum yolu enfeksiyonlarının yaygın olduğunu, bunun süreç içinde azaldığını ancak hijyen, su sıkıntısı, stres, yetersiz ve dengesiz beslenme gibi nedenlerle diğer hastalıkların arttığını bildirdiler.

Depremden sonra bölgede görevlendirilen sağlık çalışanları da son derece olumsuz koşullarda çalışmak zorunda kaldılar. Barınma, beslenme, dinlenme olanakları hesaba katılmadan bölgeye gönderilen sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunlar iktidar tarafından görmezden gelindi. ⁴⁵

Su krizi: Depremde hasar gören altyapının zamanında onarılmaması nedeniyle izleyen günlerde başta Hatay olmak üzere birçok yerleşim biriminde “**su krizi**” ortaya çıktı. İktidar, her zamanki tavrıyla sorun olmadığını savunurken gerek sivil toplum kuruluşları gerek yerel yöneticiler, sosyal medya aracılığıyla seslerini duyurmaya çalıştılar...

Süleyman Soylu, Hatay'da su sıkıntısı olmadığını iddia etti. “Spekülasyon yapıyorlar” dedi...

Hatay Büyükşehir Belediyesi: Acil içme suyu problemi artarak sürmektedir... Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş, analiz sonuçları çıkana kadar şebeke sularının içme suyu olarak kullanılmamasını istedi.

Hatay Valiliği, kentteki şebeke suyu arızasının çözüldüğünü belirtirken, içme suyu olarak damacana ve şişe su kullanılmasını istedi...

İstanbul'dan giden İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSKİ ekipleri su sorunun çözülmesi için çalışma yürüttü...

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Hatay'ın şebeke suyunda sorun olmadığını, ancak içme suyu olarak kullanılmamasını tavsiye ettiklerini belirtti.

Raporun yayına hazırlandığı dönemde bir çok kent ve ilçede su sorunu çözülmemişti.

Çadır Kentler: Başta hekimler ve arama kurtarma uzmanları olmak üzere bir çok kişi ve kurum, çadırların/çadır kentlerin kurulacağı yerler konusunda ilk günden itibaren şu konulara dikkat çektiler:

⁴⁵ <https://www.birgun.net/haber/kalacak-yer-yok-sesimizi-duyun-424686>

Geçici barınma yerinin oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken özellikler:

- Bölge sivrisinek üreme alanları, çöp sahası, endüstriyel alanlardan uzak olmalıdır...
- Yağmur suyunun birikmemesi için hafif eğimli arazi...
- Toprak yapısı drenaja uygun olmalıdır...
- Çığ, sel, toprak kayması, kaya düşmesi gibi diğer tehlikeler dikkate alınmalıdır...

Çadırli Geçici Barınma Yerinde Bulunması Gereken Özellikler:

- Her 1000 kişi için 3-4 hektar alan
- 10 metre genişliğinde yollar
- Çadırlarla yolun arasında en az 2 metre uzaklık
- Çadırlar arasında 8 metre uzaklık
- Her çadır için kişi başına 3.5 metrekare oturma alanı
- Alanın her noktasından kolayca ulaşılacak, giriş ve çıkışı kontrol edebilecek merkezi bir alana yönetim birimi, sağlık birimi, toplu beslenme merkezi, güvenlik birimi, iletişim birimi, eğitim birimi içeren çok amaçlı bir veya daha fazla büyük çadır kurulmalı
- Yeterli miktarda sağlıklı su sağlanmalıdır.

Diyarbakır'da Dicle Nehri'nin kıyısına kurulan 4.200 çadırli "çadır kent" bu açıdan tartışmalara neden oldu. Yer seçimi, su baskını tehlikesinden, yaz aylarında salgın hastalık riskine kadar bir çok faktör nedeniyle eleştirildi.

İHD Diyarbakır Şubesi, "Çadır Kent" in yerinin değiştirilmesi için Diyarbakır Valiliği'ne başvurdu. Açıklamada, yerleşkenin değiştirilmesi konusunda TMMOB ve Tabip Odası başta olmak üzere ilgili birçok meslek kuruluşu ve uzman tarafından yetkili birimlerin uyarıldığı hatırlatıldı.

Açıklamada, alanın barındırdığı riskler şöyle dile getirildi:

- Alan 2011 yılına kadar Büyükşehir Belediyesi tarafından hafriyat alanı olarak kullanılıp dolguyla yükseltildiği için asbest riski bulunmaktadır,
- Söz konusu yer nehir yatağı olduğu için sık sık sel taşkınına uğramaktadır,
- Dicle ve Kral Kızı barajlarının kapakların kopması veya taşması halinde su yaklaşık 6 saatte çadır kent alanına varmış olacak ve insanların tahliyesi imkânsız olacaktır,
- Alan, özellikle kış aylarında yoğun sisli bir bölge olup vadi özelliği nedeniyle aşırı rüzgâr almakta, kent merkezine göre hava sıcaklığı farkı bulunmaktadır,
- Alan, sazlık bölge olduğu için yaz aylarında sivrisinek ve haşere yoğunluğu fazladır. Başta sıtma olmak üzere birçok hastalığın görülme olasılığı bulunmaktadır.
- Alanda, yağış durumu nedeniyle sık sık su taşkını yaşanacaktır,
- Alanın kente uzak olması nedeniyle sağlık, gıda, ulaşım gibi temel ihtiyaçların karşılanması zorlaşacak; ayrıca eğitim, iş ve sosyal yaşam konusunda sorunlar ortaya çıkacaktır.
- Nehir yatağı olduğu için çadır kentte yaşayacak çocukların boğulma riski oluşacaktır."

Deprem bölgesinde ilk günden beri gönüllü olarak sağlık hizmeti veren Sağlık ve Sosyal hizmet Emekçileri Sendikası'nın deprem raporunda da önemli tespit ve öneriler bulunmaktadır⁴⁶.

Depremi ilk gününden beri büyük gayretler gösteren ve sürekli olarak oluşturduğu kriz merkezi ile depreme müdahale edip gönüllü sağlık hizmeti veren Türk tabipleri birliği raporu oldukça önemli tespitler içermektedir⁴⁷.

⁴⁶ <https://ses.org.tr/2023/03/deprem-izleme-komisyonumuzun-1-ay-degerlendirme-raporu/>

⁴⁷ <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/1ayraporu.pdf>

SONUÇ ve ÖNERİLER

Deprem Türkiye ve dünya kamuoyuna, otoriterleşen tek adam yönetimine teslim edilen kamunun çöktüğünü gösterdi. Afet bölgesinde özellikle depremin ilk günlerinde tüm yardım ve kurtarma çalışmaları sivil toplum tarafından yürütülmüştür.

- Deprem sonrası çalışmaların ilgili meslek ve sivil toplum örgütleri ile koordineli bir biçimde yürütülmeli,
- Gerek binaların inşasında gerekse de yaşanan travma ile ilgili sunulan destek hizmetlerinde uzmanların görüşleri alınmalı,
- Depremin sonuçlarının ağırlaşmasında sorumluluğu bulunan herkesin ayırım yapılmaksızın olası kast veya bilinçli taksir nedeni ile yaşam hakkı ihlali bakımından etkili, bağımsız ve kapsamlı bir biçimde soruşturulmasına, bu soruşturmaların birkaç müteahhitle sınırlı kalmayarak ilgili kamu idarecilerin de hesap vermesini sağlama,
- Binaların inşasında (inşaat güvenliği veya işçi hakları bakımından) sicili bozuk firmalarla çalışılmamasının sağlanması,
- Olası yeni depremlerin yaşanma ihtimali düşünülerek hızlıca arama-kurtarma, yaşam malzemesi , çadır ve konteyner üretecek bölgesel fabrikaların yapılması,
- Kızılay'ın yeniden halkın güvенеceği şekilde tamamen kar gütmeden çalışacak şekilde ve afetlere hazırlıklı hale getirilmesi,
- AFAD organizasyonunun yetersizliği gözetilerek yeniden organizasyon yapılması,
- Merkezi hükümetin otoriter uygulamaları enkaz altında kaldığından dolayı yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılarak ademi merkezîyetçi yönetim modeline geçişin gerekli olduğunun anlaşılması,
- Depreme dirençsiz konutların hızla tespit edilerek maliyet bedeline uygun koşullarda yenilenmesi için devletin harekete geçmesi gerekmektedir.
- Bilim insanlarının, afet durumlarında bilgi ve deneyimi olan sivil toplum örgütlerinin (TMMOB, ATUD, TTB gibi) sürekli dile getirdiği sorunları ve çözüm önerilerini özetlemek gerekirse:
- Sosyal devlet ilkesi açıkça ihlal edilerek kamu otoritesinin görevlerini yerine getirmemesi;
- Kriz masaları kurularak toplumun bilgilendirilmesi, kamusal hizmetlerin sunulması, acil ihtiyaçları karşılayacak hizmetlerin hızla organize edilmesi gerekmektedir.
- Deprem bölgelerinde acil durumlar için kurumların hazırlıklı olması;
- Enkaz altında kalan insanların kurtarılması için yeterli ve profesyonel ekiplerin oluşturulması, iş makineleri ve kurtarma aletlerinin hazırda bulundurulması zorunludur.
- Afet sonrası toplanma alanlarında yerleşime izin verilmemesi, toplanma alanlarının niteliğinin bozulmaması için yasal düzenlemelerin yapılması;
- Toplanma ve afet sonrası ortak yaşam alanlarında yardımların dağıtılması, barınma, beslenme ve sağlık hizmetlerinin yeterli biçimde verilmesi için sivil toplum örgütleriyle koordinasyonun sağlanması zorunludur.
- Binaların yıkılmasında sorumluluğu bulunanların saptanması ve delillerin korunması için gereken tüm yasal ve pratik önlemlerin acilen alınması;
- Arama ve kurtarma ekiplerinin insani ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli önlemlerin alınması;
- Bir çok yerleşim biriminde gönüllü kurtarma ekiplerinin ulaşımının kamu tarafından sağlanması gerekirken yalnız bırakıldıkları, yardım malzemesi taşıyan araçların yolların kapanması nedeniyle yerine ulaşamadığı bilinmektedir.
- OHAL'e gerek yoktur, bir an önce kaldırılmalıdır.
- Üniversiteler bir an önce açılmalıdır.